ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 63ον. ΙΟΥΝΙΟΣ, 1927. Ἀριθ. 6

ΠΕΡΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ

«Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν εἰς τὴν εὐσέβειαν. Διότι ἡ εὐσέβεια εἶναι πρὸς πάντα ὠφέλιμος, ἔχουσα ἐπαγγελίαν της παρούσης ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης».

(Α΄. Τιμόθ. δ΄. 7, 8).

Ὑπάρχουσι καιροί, καθ' οὓς καὶ αὐτοὶ οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι εὑρίσκονται τόσον ὀλίγον εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, ὥστε ἐν τῇ σκοτίᾳ των λέγουσιν: «Ἡ ζωὴ αὕτη δὲν ἀξίζει τὸν κόπον». Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῶν πολυασχόλων τοῦ κόσμου τούτου, οἵτινες ἀνακράζουσι μετὰ τοῦ Σολομῶντος: «Τίς ἡ ὠφέλεια εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐξ ὅλου τοῦ μόχθου αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἥλιον»;

Πάντες οἱ τοιοῦτοι σκέπτονται καὶ ὁμιλοῦσιν οὕτω, διότι στεροῦνται τοῦ κυριωτάτου παράγοντος τῆς ζωῆς—τῆς ***αὐταρκείας***, ἥτις εἶναι τὸ ἀληθὲς δοκιμαστήριον τῆς εὐτυχίας—***προϊὸν τῆς εὐσεβείας καὶ κτῆμα μόνων τῶν εὐσεβῶν.***

Ἐν τοῖς ὑπ' ὄψει ἡμῶν ἐδαφίοις ἔχομεν δύο συμβουλάς—μίαν ἀπαγόρευσιν καὶ μίαν προτροπήν. Διὰ τῆς πρώτης ὁ Παῦλος παραινεῖ τὸν Τιμόθεον ν' ἀπέχῃ, νὰ μὴ δίδῃ προσοχήν, νὰ ἀπορρίπτῃ τοὺς ***γραώδεις μύθους,*** τὰ παραμύθια δηλ. τὰ ὁποῖα χαλκεύουσι τὰ γραΐδα, καὶ τοὺς ὁποίους μύθους εὐθὺς παρακατιὼν ὀνομάζει ***σωματικὴν γυμνασίαν.***

Διὰ τῆς φράσεως δὲ ταύτης δὲν ἐννοεῖ τὴν λεγομένην ***Γυμναστικήν***, ἥτις ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν τριῶν συστατικῶν τῆς ἐλευθερίου ἀγωγῆς, ἤτοι τῆς ἀνατροφῆς τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, οὔτε τὴν ἄσκησιν ἐν γένει τὴν ειδτκήν, δι' ἧς διήρχοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας, διότι ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα τῆς ἀσκήσεως εἶναι πράγματι ὠφέλιμα, ἐπειδὴ διατηροῦσι τὸ σῶμα εὔρωστον καὶ ὑγιὲς καὶ μεταδίδουσι ρώμην καὶ εὐεξίαν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν. Ἀλλ' ἐννοεῖ τὰ ἐντάλματα καὶ τὰς παραδόσεις ἐκείνας τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα παρήγγελλον καὶ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς ἀνθρώπους σωματικὰς κακουχίας, σκληραγωγίας καὶ στερήσεις, καὶ συνίσταντο εἰς τὸ «***μὴ πιάσῃς, μὴ γευθῇς, μὴ ἐγγίσῃς,*** τὰ ὁποῖα πάντα φθείρονται διὰ τῆς χρήσεως, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ τὰς διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι ***φαινόμενον μόνον σοφίας εἰς ἐθελοθρησκεῖαν*** καὶ ***ταπεινοφροσύνην*** καὶ ***σκληραγωγίαν*** τοῦ σώματος, εἰς οὐδεμίαν τιμὴν ἔχοντα τὴν εὐχαρίστησιν τῆς σαρκὸς» (Κολοσσ. β΄. 23).

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Κυνικοὶ φιλόσοφοι παρ' Ἕλλησιν, οἱ Ἐσσηνεῖς

καὶ Φαρισαῖοι παρ' Ἰουδαίοις, οἱ Γυμνοσοφισταὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὰ πολυάριθμα τάγματα τῶν ἀσκητῶν καὶ καλογήρων, τὰ ὁποῖα ἀνεφάνησαν ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τὴν προσχώρησιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἰδίως κατὰ τὸν Μέσον λεγόμενον Αἰῶνα. «Διότι», προσθέτι ὁ Παῦλος, «αἱ τοιαῦται σωματικαὶ κακουχίαι καὶ αὐστηρότητες καὶ σκληραγωγίαι οὐ μόνον δὲν ὠφελοῦσι ποσῶς (εὑρέθησαν δηλ. διὰ τῆς πείρας ὅτι δὲν προάγουσι τὸν σκοπὸν, δι' ὃν διετάχθησαν καὶ ἐκτελοῦνται, νὰ καταστήσωσι δηλονότι τοὺς ἀνθρώπους ἁγίους), ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν, ἀποσύρουσαι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ προσηλώνουσαι αὐτὸν εἰς ταῦτα, ὅπως πραγματικῶς βλέπομεν σήμερον εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐκείνας, αἵτινες ἐπιβάλλουσι τὰς σωματικὰς ταύτας σκληραγωγίας καὶ στερήσεις ὡς μέσον δικαιώσεως καὶ ἁγιασμοῦ.

Διὰ τῆς δευτέρας νουθεσίας ὁ Παῦλος προτρέπει τὸν Τιμόθεον νὰ ***γυμνάζηται*** εἰς τὴν ***εὐσέβειαν***, ἤγουν εἰς τὴν ***ἀληθῆ πίστιν***, διότι, προσθέτει, ἡ εὐσέβεια εἶναι ***ὠφέλιμος εἰς πάντα***, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ σχέσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν ὑπάρχει συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ προάγῃ ἡ εὐσέβεια. Εἶναι συντελεστικὴ εἰς τὴν ὑγείαν τὴν σωματικὴν, διότι προάγει τὴν ἐγκράτειαν, τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. Ἐνισχύει τὴν καθαρότητα καὶ ζωηρότητα τῆς διανοίας, διότι μεταδίδει εἰς τὸν νοῦν ὀρθὰς ἰδέας περὶ ἀληθείας καὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν διαφόρων πραγμάτων. Εἶναι προαγωγὸς τῆς καλῆς φήμης, διότι ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ν' ἀκολουθῇ τοιαύτην πορείαν ζωῆς, ἥτις περιποιεῖ εἰς αὐτὸν τιμὴν καὶ κάμνει τὸ ὄνομά του ἔντιμον.

Ἐκτὸς τούτου ἡ εὐσέβεια παρηγορεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς θλίψεις, ἀνακουφίζει τοὺς πόνους, παρέχει γαλήνην ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου καὶ τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον πάντων, μακαρίαν ἐλπίδα αἰωνίου εὐδαιμονίας πέρα τοῦ τάφου.

Πλὴν τούτων ἡ εὐσέβεια κατασιγάζει τὴν ὀργὴν, καταπαύει τὸν θυμόν, γλυκαίνει τὴν καρδίαν, καταστέλλει τὰ πάθη καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον μειλίχιον, πρᾶον, φιλόφρονα, μακρόθυμον, συγχωρητικόν, συμπαθῆ, μεταδοτικόν, ἐλεήμονα.

Ἤδη ἐγείρεται τὸ ζήτημα: Εἰς τί ὀφείλονται οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι καρποὶ τῆς εὐσεβείας, ἡ ἀγαθὴ αὐτῆς ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν; Εἶναι ἄραγε ἔμφυτος ἡ ἰδιότης αὕτη εἰς τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὰ καλὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα ὀφείλονται εἰς ἄλλο τι;

Ἡ εὐσέβεια, καίπερ καλὸν πρᾶγμα καθ' ἑαυτήν, δὲν δύναται νὰ φέρῃ τοὺς ὁποίους παράγει καρποὺς ***ἄνευ τῆς θείας ὑποσχέσεως***. «Ἔχει—λέγει—ἐπαγγελίαν (τὴν ὑπόσχεσιν) τῆς τε παρούσης ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης. «Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη εἶναι ἡ δίδουσα εἰς τὸν εὐσεβῆ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ μὴ αἰσθάνηται τὰ πλήγματα τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ παρόντος κόσμου τὰς ἀληθεῖς καὶ αἰωνίας χαρὰς τῆς μελλούσης ζωῆς.

Τὸ στοιχεῖον, ὁ παράγων οὗτος τῆς ἐπαγγελίας, ἐλλείπει ἀπὸ τῆς καθαρῶς κοσμικῆς ζωῆς. Οὐδεμία ὑπόσχεσις ὑπάρχει καθ' ἅπασαν τὴν Γραφήν, ὅτι τοιαύτη

τις ζωὴ θέλει εἶσθαι εὐτυχὴς ἢ ὅτι θὰ εὐοδωθῇ· διότι τα πράγματα δύνανται ν' ἀποβῶσιν ἢ νὰ μὴ ἀποβῶσιν ὅπως ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν ἢ φανταζόμεθα, ἢ καὶ νὰ μὴ λάβωσι καθόλου χώραν.

Οὔτε ἡ πρόβλεψις, οὔτε ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐμπόρου, ἂν καὶ εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς ἐπιτυχίαν, δύνανται νὰ κάμωσι τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ ἐπιτυχεῖς. Οὔτε ἡ ἱκανότης καὶ ἐπιτηδειότης καὶ ἀγρυπνία τοῦ ναύτου ἢ τοῦ πλοιάρχου, καίπερ ἀναγκαῖα μέσα, εἶναι τὰ ἐξασφαλίζοντα τὸ πλοῖον διὰ μέσου τῶν θαλασσῶν.

Οὔτε ὁ κόπος καὶ ὁ μόχθος τοῦ γεωργοῦ, μολονότι ἀπαραίτητος, εἶναι ὁ ἐξασφαλίζων τὸν θερισμὸν, ἀλλ' ὁ τὰ πάντα κυβερνῶν Θεός. Οὔτε ἡ περίνοια καὶ οἰκονομία καὶ ἐργασία τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ τῆς οἰκοδεσποίνης εἶναι ἱκαναὶ αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς νὰ στηρίξωσι τὸν οἶκον, ἐὰν μὴ ὁ Κύριος συνεργήσῃ εἰς τοῦτο.

Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ὅμως ἡ ἐπιχείρησις νὰ ἀποτύχῃ. Τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει, ὅπου ὑπάρχει ***ὑπόσχεσις.*** Τοιαύτη ἀβεβαιότης δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ, ὅπου μεσολαβεῖ ἡ ***ῥητή, κατηγορηματικὴ*** ἐπαγγελία, ὅτι «οὐδενὸς καλοῦ θέλει στερήσει ὁ Κύριος τοὺς περιπατοῦντας ἐν ἀκεραιότητι.»

Ἀλλ' ὅμως καὶ εἰς τὰς περιστάσεις ἐκείνας, καθ' ἃς ἡ ἐντολὴ συνοδεύεται ὑπὸ ἐπαγγελίας, πάλιν ἡ τοιαύτη ἐπαγγελία δὲν εἶναι ***ἀπόλυτος,*** ἀλλὰ δίδεται ὑπὸ ὅρους, τρεῖς τῶν ὁποίων, οἱ οὐσιωδέστατοι, εἶναι οἱ ἑξῆς: ὁ ***τῆς συντόνου*** καὶ ***ἐπιμελοῦς ἐργασίας***— ὁ τῆς ***μεθοδικῆς*** καὶ πρὸς ***ὡρισμένον σκοπὸν (σκοπίμου) ἐργασίας***—καὶ ὁ τῆς ***κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαγεγραμμένα ἐργασίας.*** Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ὠφελοῦνται οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχωσιν ἀπόλυτον πίστιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν—ὅτι δὲν ἐκπληροῦσιν ἕνα ἢ ὅλους τοὺς ὅρους τούτους, ἢ δὲν συμμορφοῦνται ἀκριβῶς μὲ αὐτούς.

Ὁ ἔμπορος ἔχει τὸ χρῆμα, ἀλλὰ συνάμα πρέπει νὰ ἐργασθῇ, νὰ κάμῃ τὰς ἀναγκαίας ἀγοραπωλησίας του καὶ νὰ πέμψῃ τὰ ἐμπορεύματά του εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἐγκαίρως, ἄλλως δὲν δύναται νὰ ἀναμένῃ κέρδος.

Ὁ ναύτης ἔχει τὸ σκάφος του, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὴν πυξίδα καὶ τὸ πηδάλιον καὶ τοὺς πνέοντας ἀνέμους, ἄλλως ἀντὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον θὰ πέσῃ ἐπί τινος βράχου καὶ τὸ πλοῖον θὰ συντριβῇ.

Ὁ γεωργὸς ἐπίσης ἔχει τὴν γῆν, τὴν βροχήν, τὸν ἥλιον, τὴν Θείαν Πρόνοιαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν ἐργασίαν του ἐγκαίρως, ἄλλως τὰ πάντα ἀποβαίνουσιν ἐπὶ ματαίῳ.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ. Οὐ μόνον ἐργασία πρέπει νὰ γίνηται, ἀλλ' ἐργασία τακτική, ἔγκαιρος, σύντονος, πρὸς ὡρισμένον σκοπὸν καὶ καθ' ὃν τρόπον καὶ μέθοδον ὁ Θεὸς ὁρίζει καὶ οὐχὶ καθὼς ἡμεῖς θέλομεν· ἄλλως δὲν ὠφελούμεθα ἐκ τῶν ἐπαγγελιῶν. Διότι, ὅπως οἱ ἀγωνιζόμενοι εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας δὲν ἐστεφανοῦντο, καίπερ νικῶντες, ἂν ***μὴ νομίμως*** ἠγωνίζοντο, ἤγουν, κατὰ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀγωνοθετῶν τεθέντας ὅρους, οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὴν γύμνασιν τῆς εὐσεβείας, δὲν ὠφελεῖταί τις, ἂν μὴ συμμορφοῦται πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαγεγραμμένους κανόνας. «Πρόσεξον», εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν,

«νὰ κάμνῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν ὑποδειχθέντα σοι ἐπὶ τοῦ ὄρους».

Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν Νῶε ὁ Θεὸς εἶπε νὰ κατασκευάσῃ κιβωτὸν κατὰ τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν—τόσον τὸ μῆκος, τόσον τὸ πλάτος, τόσον τὸ ὕψος, μὲ τόσα χωρίσματα κ.τ.λ. Ὁ δὲ Νῶε συνεμορφώθη **ἀκριβῶς** πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ.

Τὴν παραγγελίαν, τὴν προτροπὴν ταύτην κάμνει ὁ Κύριος ἡμῶν σήμερον πρὸς πάντας τοὺς παρόντας, πιστούς τε καὶ μή, ἀναγεγεννημένους καὶ μή: Γυμνάζεσθε εἰς τὴν εὐσέβειαν, σεῖς ὅσοι αἰσθάνεσθε καὶ ὁμολογεῖτε ὅτι εἶσθε τέκνα Θεοῦ—γυμνάζεσθε δὲ **τακτικῶς καὶ ἀόκνως** καθ' ἑκάστην μετὰ **ζήλου** καὶ **δραστηριότητος**, οὐχὶ ὅπως σεῖς θέλετε ἢ νομίζετε καλόν, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁρίζει. Ἐργάζεσθε δὲ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς ὡρισμένον σκοπὸν καὶ οὐχὶ ἀορίστως καὶ ὅπως τύχῃ, ἀναλόγως τῶν κοσμικῶν σας ὑποθέσεων. Κάμνετε καθ' ἑκάστην ὡς πρὸς τὴν εὐσέβειαν ὅ,τι κάμνετε καὶ ὡς πρὸς τὰς κοσμικάς σας ὑποθέσεις, ὁρίζοντες ὡρισμένον μέρος καιροῦ δι' αὐτήν.

Σκέπτεσθε, συλλογίζεσθε, ἀναθεωρεῖτε τὸ παρελθόν, κάμνετε σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος—ἀναπληροῦντες τὰς ἐλλείψεις, διορθώνοντες τὰ ἔχοντα χρείαν διορθώσεως, βελτιοῦντες τὰ ἀτελῆ καὶ ἐλαττωματικά, καὶ κάμνοντες καθ' ἑκάστην νέας προόδους πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ἄνω, ζητοῦντες συνάμα καὶ τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἵνα σᾶς φωτίζῃ, ὁδηγῇ, στηρίζῃ καὶ ἁγιάζῃ εἰς τὰς προσπαθείας σας ταύτας· ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι θέλετε εὑρεῖ τὴν ἄσκησιν ταύτην ὠφελιμωτέραν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κοσμικά σας συμφέροντα παρ' ὅ,τι ἐφαντάζεσθε.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς σᾶς, οἵτινες ἕως τώρα δὲν ἐδοκιμάσατε τὴν γλυκύτητα τῆς εὐσεβείας, ὁ αὐτὸς Κύριος, λέγει: Γυμνάζεσθε καὶ σεῖς εἰς τὴν εὐσέβειαν, διότι ἡ ὑπόσχεσις ἐπεκτείνεται καὶ εἰς σᾶς—ὑπόσχεσις τῆς τε παρούσης ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης. Καὶ σεῖς δύνασθε νὰ γείνητε εὐσεβεῖς, ἐὰν θέλετε—νὰ ἀνακαινισθῆτε εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, νὰ ἁγιασθῆτε κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ζωὴν καὶ οὕτω νὰ γείνητε κατάλληλοι διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς εὐσεβείας.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκτείνει καὶ πρὸς σᾶς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τὴν πρόσκλησιν, προσφέρει καὶ εἰς σᾶς τὸ δῶρον τοῦ Πνεύματος καὶ πάσας τας ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεούσας εὐλογίας.

Μὴ κωφεύετε ἐπὶ πλέον εἰς τὰς προσκλήσεις Του. Μὴ κρατεῖτε τὴν καρδίαν σας κεκλεισμένην εἰς τὴν φωνήν Του, ἀλλὰ ἀκούσατε καὶ ἀνοίξατε εἰς Αὐτὸν τὴν θύραν, ἵνα εἰσέλθῃ καὶ σᾶς εὐλογήσῃ. Σήμερον εἶναι καιρὸς εὐπρόσδεκτος, σήμερον εἶναι ἡμέρα σωτηρίας. Ἡ αὔριον πιθανὸν νὰ μὴ ἦναι εἰς τὴν διάθεσίν σας.

Εἴθε δὲ ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσῃ τὸν λόγον Του σήμερον εἰς τὰς ψυχὰς πάντων ἡμων. ***Ἀμήν.***

(Λόγος κηρυχθεὶς ἀπ' ἄμβωνος ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1896)

Η ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι χαρακτηριστικόν γνώρισμα καὶ ἰδιότης τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἀποκλειστικῶς. Δι' αὐτῆς διακρίνεται ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀπὸ πάσης ἄλλης θρησκείας. Προεξάρχει δὲ ἐν ὅλῃ τῇ ἐννοίᾳ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ πράξεως, Διὰ τὸν Χριστιανόν, ὁ Θεὸς εἶναι πρὸ παντὸς ὁ ***Θεὸς τῆς Χάριτος.*** Ἡ χάρις ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον καὶ πολυτιμότατον δῶρον του Θεοῦ, ἀπέναντι τῆς δεινοτάτης ἀνάγκη του ἀνθρώπου. Ἐν τῇ Θείᾳ Χάριτι ἐμφαίνεται ἡ ὑπερτάτη δόξα τοῦ Θείου χαρακτῆρος· ἐν αὐτῇ ἀποκαλύπτεται τὸ ἐλατήριον καὶ ὁ σκοπὸς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ χάρις ἐκπροσωπεῖ τὴν τελείαν ***ἐξήγησιν τοῦ Χριστοῦ*** ἐν τῇ πνευματικῇ πείρᾳ τῶν Χριστιανῶν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ «Ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ», ἡ «χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» εἶναι ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆς «Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ» καὶ τῆς «Κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» μία ***ἑνότης ἐν τῇ ποικιλίᾳ,*** ἥτις ἀναπαριστᾷ τὴν φύσιν καὶ τὰς ἐνεργείας Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ***εὔνοια*** τοῦ Θεοῦ, ἐκλαμβανομένη ὡς ἡ ὑπερτάτη καὶ σταθερὰ Αὐτοῦ ***διάθεσις πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.*** Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τὴν μηδαμινότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναξιότητα τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ χάρις αὕτη σημαίνει τὸ πρὸς αὐτὸν ***ἔλεος τοῦ Θεοῦ.*** Εἶναι πρόσετι ἡ πατρικὴ καὶ ἀδιάκοπος ἐνέργεια, ἥτις χαρίζει πᾶν πνευματικὸν ἀγαθόν, ἱκανοποιεῖ πᾶσαν πνευματικὴν ἀνάγκην καὶ ἔρχεται ἀρωγὸς εἰς τὰς δοκιμασίας καὶ τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς, ἐνισχύουσα τοὺς οὕτω παιδευομένους καὶ μετατρέπουσα τὰς δοκιμασίας αὐτῶν εἰς εὐλογίας.

Ἡ τοιαύτη λοιπὸν ἀντίληψις τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ὑπεροχῇ, εὐρύτητι καὶ περιεκτικότητι, διακρίνει τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ πάσας τὰς λοιπας θρησκείας, ἔτι δὲ ρίπτει φῶς ἐπὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀληθείας, τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα ἐν ἐκείναις.

Αἱ θρησκεῖαι τῶν ἀρχαίων ἀμυδρὰς μόνον ἀναλαμπὰς τὴν Θείας χάριτος ἠξιώθησαν νὰ ἀντιληφθῶσι· καὶ πρὸς ἐξήγησιν τούτων ἐφαντάσθησαν συγκεκριμένας ὑπάρξεις, ὡς τὰς τρεῖς Χάριτας, καὶ ἐπενόησαν θεότητας φιλανθρώπους, γενναιοδώρους, εὐμενεῖς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν δὲ εὐημερίαν ἀπέδωκαν εἰς τὴν εὔνοιαν ὡρισμένων θεοτήτων. Τίποτε περισσότερον. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρε πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν ἐν τῷ Σύμπαντι. ἐκτὸς τῆς ὑπερτάτης, καὶ αὐθυπάρκτου καὶ αὐτοτελοῦ Αἰτίας—ἑνὸς ***Θεοῦ προσωπικοῦ,*** ὅστις συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα δωρεῖται Ἑαυτόν, καὶ καθιστᾷ τὴν ἀνθρωπότητα μέτοχον τῆς ἰδίας Ἑαυτοῦ ἀγαθότητος, ἀληθείας καὶ χάριτος. Ἡ Νεο Πλατωνικὴ φιλοσοφία καὶ αἱ θρησκευτικαὶ φιλοσοφίαι τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιληφθῶσι τοῦ Θεοῦ ὡς Ὑπερτάτης Πραγματικότητος καὶ νὰ φαντασθῶσι τὴν μετ' Αὐτοῦ ἕνωσιν ὡς τὴν ὑψίστην μακαριότητα. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀντίληψις καὶ προσπάθεια ἦσαν ὁ σκοπός, τὸ τέρμα τοῦ ἀνθρωπίνου πόθου καὶ προσπαθείας,

ὄχι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτομεταδόσεως αὐθορμήτου ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Μόνον ἐν τῷ Χριστῷ ἀπεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια, ὅτι τὸ ὕψιστον ὅριον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς Θείας πρωτοβουλίας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἥτις παρέχει τὰς προϋποθέσεις τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων, ὅλως ἀτελῶς παριστᾷ τὴν πλήρη καὶ ἀπόλυτον κυριαρχίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν τῆς χάριτος Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οὐδέποτε διεῖδε εἰς τὴν Θείαν χάριν τὸ ὑπέρτατον μυστικὸν τοῦ Θεοῦ, τὸ περικλεῖον ἐν ἑαυτῷ ὁλόκληρον τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, τὸ προεξάρχον ὅλων Αὐτοῦ τῶν ἰδιοτήτων—τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἀπολυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς ἀνάγκας.

Τὴν φρᾶσιν «ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ» καὶ ἰδίως τὴν γενίκευσιν καὶ ὑπερίσχυσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὀφείλει ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὡς δύναται ἕκαστος εὐκόλως νὰ βεβαιωθῇ, ἀνατρέχων εἰς ἓν οἱονδήποτε εὑρετήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης· ἡ φρᾶσις αὐτη ἀπαντᾷ μόνον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου ἤ, ἐν κατωτέρῳ μέτρῳ, καὶ εἰς τὰ συγγράμματα ἐκείνων, οἵτινες περισσότερον ᾐσθάνθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Παύλου. Μίαν καὶ μόνην ἐξαίρεσιν, ἥτις δὲν ἀθετεῖ τὸν κανόνα, παρουσιάζει τὸ ἐν Α΄ Πέτρου ε΄, 10 χωρίον. Οἱ λόγοι ἑπομένως τῆς τοιαύτης ὑπερισχύσεως τῆς ἐκφράσεως ταύτης καὶ ἡ πλήρης σημασία αὐτῆς πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐν τῇ πείρᾳ τοῦ Παύλου, καὶ πρὸ παντὸς ἐν τῇ θαυματουργικῇ μετανοίᾳ καὶ ἐπιστροφῇ αὐτοῦ.

Ἡ μεγάλη καὶ ριζικὴ ἐκείνη μεταβολὴ τοῦ Παύλου, ἥτις ἐπῆλθεν ἐνῷ ἐπορεύετο πρὸς Δαμασκόν, μένεα πνέων κατὰ τῶν ἐκεῖ ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλεται εἰς τὴν εἰς αὐτὸν ἀποκάλυψιν τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τῆς Χάριτος—τοῦ ἐλέους. Ἡ ἐμφάνισις αὐτη, ἡ τόσον ὑπερόχως ἐπιβλητικὴ καὶ ἐν ταυτῷ συγκαταβατική, κατέπαυσε τὸν ἀγῶνα, ὅστις εἶχεν ἐξαφθῆ εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Παύλου, ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Ἦτο ἀποκάλυψις ὄχι μόνον ἀπείρου μακροθυμίας καὶ ἐλέους ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ μεγαθυμίας ἀπεριορίστου. Ἦτο ἀποκάλυψις τῆς ἀπολύτου ἐξαρτήσεως τῶν ἀνθρωπίνων περιστάσεων ἐκ τῆς κυριαρχίας τοῦ Θεοῦ· ἦτο ἐκδήλωσις τῆς ἐπικαιρότητος τῆς χάριτος, καθότι ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ μετέβαλε τὸν προσανατολισμὸν τοῦ Παύλου ὡς πρὸς τὸν Χριστόν. Ἦτο διακήρυξις τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρθη ἡ συναίσθησις τοῦ ἀφορήτου βάρους τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ἐμφάνισις αὐτη τοῦ Χριστοῦ ἐχειραφέτησε τὸν Παῦλον, τὸν ἀνεγέννησεν εἰς νέαν ζωήν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Παῦλος ἀπέθανε καὶ ἀνέζησεν ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ μεταβολὴ δὲν ἦτο ποσῶς ὑποκειμενική, ἀλλ' ὅλως ἔργον τῆς Θείας Χάριτος, εὐθὺς διεσκόρπισε τὸ πυκνὸν νέφος τῶν ἀμφιβολιῶν καὶ δυσκολιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεσκίαζον τὴν διάνοιαν καὶ ἐπεβάρυνον τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσεκολλᾶτο εἰς τὰ τοῦ νόμου, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἱκανοποιήσῃ τοῦτον, καὶ περιεστοιχίζετο πανταχόθεν ὑπὸ ἀντινομιῶν φαινομενικῶν καὶ ἀσυμβιβάστων. Ἡ ἀέννασς δίψα

τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεὸν ἐματαιοῦτο ὑπὸ τῶν ἀναριθμήτων ἀπαγορεύσεων καὶ περιορισμῶν τοῦ Νόμου, αἵτινες τὸν ἠμπόδιζον νὰ φθάσῃ μέχρις Αὐτοῦ, αἱ δὲ βαθύτεραι πνευματικαὶ ἀνάγκαι τῆς ψυχῆς του, μένουσαι ἀνικανοποίητοι, διήγειρον ἀκατάπαυστον πάλην ἐν αὐτῷ, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο μία ἄπελπις συναίσθησις ἐνοχῆς καὶ ἀδυναμίας. Ἡ δικαιοσύνη, ὡς ἡ πυρίνη ρομφαία τῶν Χερουβείμ, ἀπέκλειε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσαγωγήν.

Ἤδη ἀπεκαλύπτετο «ἡ ἀπὸ πίστεως εἰς πίστιν δικαιοσύνη», ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν, (Ρωμ. α΄. 16, 17). Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Χριστοῦ εἶχε καταστήσει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσαγωγὴν—τὴν υἱοθεσίαν, δυνατήν. Τὸ μυστήριον τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως εὕρισκον ἐν αὐτῇ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸν κατόρθωμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἔκτοτε ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ χάρις, ἀντὶ νὰ ἀντιστρατεύωνται πρὸς ἄλληλα, ἐναρμονίζοντο ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς χάριτος, οὕτως ὥστε, ὡς ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ ἐβασίλευσεν ἤδη ἡ χάρις διὰ τῆς δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰη- Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν (Ρωμ. ε΄. 21). Τέλος ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ χάρις, ἅπαξ ἐκδηλωθεῖσα, καθίστατο συνεχὴς εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς, πηγὴ ἀκένωτος τῶν «δωρεῶν τῆς χάριτος» καὶ πασῶν τῶν ἄλλων πνευματικῶν προμηθειῶν καὶ δωρεῶν. Ἐν τέλει ἡ πεῖρα αὐτὴ τῆς πρὸς αὐτὸν χάριτος τοῦ Θεοῦ ἠνάγκασε τὸν Παῦλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ προνόμιά του ὡς Ἰουδαίου καὶ νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ παγκοσμίου ἐπίπεδου τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς χάριτος. Καὶ οὕτως, ἐκ τῆς ἀτομικῆς του ταύτης πείρας, τῷ ἐδόθη ἡ ἐντολῆ ἵνα κηρύξῃ εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἑρμηνεύει πλήρως καὶ τελείως τὸν χαρακτῆρα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἀτομικὴν πεῖραν τοῦ δεχομένου Αὐτόν. Ἐκπροσωπεῖ τὴν μεγάθυμον καὶ ἐλεήμονα ἀγαθότητα τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν ἐπίγειον Αὐτοῦ ζωὴν καὶ ἐκορυφώθη ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Αὐτοῦ ἐνεργείᾳ. Ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἐπιδράσει τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ, διαρκῶς ἐπικοινωνοῦντος μετὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἁγιάζοντος καὶ ἱκανοποιοῦντος, χειραφετοῦντος ἀλλὰ καὶ συγκρατοῦντος τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰς παρεκτροπάς. Ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοθυσίαν τοῦ Χριστοῦ.

«Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυριοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις πλούσιος ὢν ἐγένετο πτωχὸς χάριν ὑμῶν, ἵνα διὰ τῆς πτωχείας αὐτοῦ καταστῆτε πλούσιοι» (Β΄. Κορινθ. η΄. 9). Ἡ ἀρχικὴ αὐτὴ αὐτοθυσία ἐκορυφώθη ἐν τῷ Σταυρῷ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ συμφιλίωσις ὡς δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐκ τοῦ Σταυροῦ ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος ἀκτινοβολεῖ πρὸς τὰ ἄνω, μέχρι τῆς ἐπουρανίου ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὰ κάτω, ἐπὶ τῆς συστάσεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὰ πρόσω, πρὸς τὴν «ἀποκατάστασιν τῶν πάντων».

Τέλος, ὑπάρχει στενωτάτη σχέσις μεταξὺ χάριτος καὶ πίστεως. Ἡ πίστις εἶναι τὸ ὄργανον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος, ἀποβάλλων τὸ ἐγώ, ζητεῖ ἐπικοινωνίαν καὶ ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἡ χάρις ἀπαιτεῖ πίστιν. Ὅθεν ἡ ἐνέργεια τῆς πίστεως καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς χάριτος πρέπει νὰ ἀποτελέσουν ἐναρμόνιον καὶ ἀδιάσπαστον ἑνότητα, ἥτις μεγαλύνει τὸν Θεὸν καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρω-

πον ἀντάξιον ἑαυτοῦ. Ἡ πίστις εἶναι μὲν δῶρον Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς εὐθύνεται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀχώριστος ἕνωσις τῆς χάριτος καὶ τῆς πίστεως εἶναι τὸ μυστικὸν τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ προκαλεῖ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου. Πιστότης, πίστις, χάρις, ἀποτελοῦν τὴν τριπλῆν πορείαν ἀπὸ χάριτος εἰς χάριν, ἀπὸ πίστεως εἰς πίστιν, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.

ΑΙ ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ

Ὑπὸ Ριχάρδου Τρὲντς **(Richard Trench)**

(κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(συνέχεια).

Ζ΄.

Ἡ παραβολὴ τοῦ δικτύου.

Ματθ. ιγ΄. 47—50.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἡ παραβολὴ αὐτη διδάσκουσα τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, ἣν καὶ ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων. Ὑπάρχει ὅμως, παρ' ὅλην τὴν ὁμοιότητα, καὶ ἡ ἑξῆς θεμελιώδης διαφορά, ὅτι ἡ μὲν παραβολὴ τῶν ζιζανίων ἔχει ὡς κεντρικὴν διδασκαλίαν τὴν ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ ***ἀνάμιξιν*** τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀσεβῶν, ἡ προκειμένη δὲ παραβολὴ τὸν μέλλοντα ***χωρισμὸν*** αὐτῶν· Ἐπίσης ἐκείνη ἡ παραβολὴ διδάσκει ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν πρέπει νὰ ἐπιχειρῶσι τὸν χωρισμὸν τοῦτον, αὐτη δὲ διδάσκει ὅτι τὸν χωρισμὸν θὰ κάμῃ αὐτὸς ὁ Θεός.

Βεβαίως πολλὰ τῶν ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων ἐφαρμόζονται καὶ εἰς ταύτην. Ἀμφοτέρων τῶν παραβολῶν ἐγένετο ἐν τῷ παρελθόντι ἡ αὐτὴ χρῆσις καὶ κατάχρησις, ἰδίως κατὰ τὴν Δονατιστικὴν ἔριδα. Ἀμφότεραι δὲ διδάσκουσιν εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν Χριστιανῶν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἠννόει τὴν ὁρατὴν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ὡς κοινωνίαν, εἰς ἣν δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάμιξις πονηρῶν στοιχείων. Ὅπως εἰς τὴν κιβωτὸν τοῦ Νῶε εὑρέθη ὁ Χὰμ καὶ ἐν τῇ χορείᾳ τῶν δώδεκα μαθητῶν ὁ Ἰούδας, οὕτω θὰ ὑπάρχῃ καὶ Βιβυλὼν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πνευματικοῦ Ἰσραήλ, ὁ δὲ Ἠσαῦ θὰ συγκρούεται πρὸς τὸν Ἰακὼβ ἔτι καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἥτις βεβαίως θὰ ἀπορῇ περὶ τούτου, ὡς ἡ Ρεβέκκα (Γενέσ. κε΄. 22). Διδάσκεται ἐπίσης ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ὑπομονὴ μέχρι τοῦ τελικοῦ διαχωρισμοῦ.

Ἄς ἴδωμεν ἐν πρώτοις τὸ εἶδος τοῦ δικτύου, πρὸς τὸ ὁποῖον παρομοιάζει ὁ Κύριος τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ ἀρχέτυπον κείμενον τὸ ὀνομάζει «***σαγήνην***» (ἤ, ὡς λέγεται σήμερον ὑπὸ τῶν ἁλιέων, ***τράτα***), ἤτοι δίκτυον μεγάλων διαστάσεων, ὅπερ εἰς μὲν τὴν ἄνω πλευρὰν κρέμαται ἀπὸ σειρᾶς φελλῶν, ἵνα μὴ βυθίζηται, εἰς δὲ τὰ κάτω ἄκρα φέρει βάρη ἐκ μολύβδου, ἵνα φθάνῃ μέχρι τοῦ

πυθμένος τῆς θαλάσσης. Ἀφοῦ δὲ ριφθῆ εἰς μέγα ἡμικύκλιον, σύρεται ἀπὸ τῶν δύο αὐτοῦ ἄκρων πρὸς τὴν ξηρὰν ὑπὸ τῶν ἁλιέων. Εἶναι λοιπὸν δίκτυον μεγάλων διαστάσεων, προωρισμένον νὰ συλλαμβάνῃ πᾶν ὅ,τι τύχῃ νὰ εὑρίσκηται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνός του. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ὁμοιότης του πρὸς τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας, ὅπερ διὰ τοῦ κηρύγματος ρίπτεται οὐχὶ εἰς μικρόν τινα ποταμὸν ἢ λίμνην, ἀλλ' εἰς τὸ εὐρὺ πέλαγος τοῦ κόσμου καὶ συλλαμβάνει καὶ συνάγει τινὰς ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης ἀνθρώπων (¹). Ὅπως δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ βασιλέως, οἵτινες ἐξῆλθον ἀνὰ τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ καλέσωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν γάμον, «συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, κακούς τε καὶ καλοὺς» (Ματθ. κβ'. 10), οὕτω καὶ οἱ ἁλιεῖς ἢ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου συνάγουσιν ἐντὸς τοῦ δικτύου των ἀνθρώπους πάσης ἠθικῆς ἀποχρώσεως καὶ φέρουσιν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς μάνδρας τῆς ὁρατῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ὅμως πάντες οἱ οὕτω πως συλλαμβανόμενοι δὲν ἐπωφελοῦνται τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία τοῖς παρέχει, ἐπὶ τέλους ἐπέρχεται ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἐκκαθαρίσεως, ἑνὸς διαχωρισμοῦ, μιᾶς ἐπιλογῆς. Οἱ ἁλιεῖς, ***«ἀφοῦ ἐγεμίσθη τὸ δίκτυον, ἀνεβίβασαν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθήσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔρριψαν ἔξω»***. Ὅταν θὰ συμπληρωθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ διαχωρισμὸς τῶν καλῶν ἀπὸ τῶν σαπρῶν, τῶν δικαίων ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.

Οἱ σαπροὶ λοιπὸν ἰχθῦς ρίπτονται ἢ «ἐκβάλλονται» ἔξω. Διότι ἡ ***ἁγία*** καθολικὴ Ἐκκλησία πρὸς ὥραν μόνον ἀνέχεται ἐν ἑαυτῇ τὰ πονηρὰ καὶ πνευματικῶς νεκρὰ στοιχεῖα. Πρέπει δὲ ἐπὶ τέλους νὰ ἀποκαθαρισθῇ, διὰ τῆς ἀποβολῆς τῶν ἀναξίων τούτων, οὓς ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τόσον καιρὸν ἀνέχεται φέροντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ (²).

Τῶν «ἀγγείων», εἰς τὰ ὁποῖα συνελέγησαν οἱ καλοὶ ἰχθῦς, οὐδεμίαν δίδει ὁ Κύριος ἑρμηνείαν, ἥτις ἄλλως τε καὶ περιττεύει. Ὅ,τι ἡ «ἀποθήκη» εἰς τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων, τοῦτο ἐδῶ τὰ «ἀγγεῖα». Ταῦτα εἶναι αἱ «πολλαὶ μοναὶ» (Ἰωάν. ιδ'. 2), τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἡτοίμασε διὰ τοὺς πιστοὺς Αὐτοῦ, αἱ «αἰώνιοι σκηναὶ» (Λουκ. ις'. 9), εἰς τὰς ὁποίας θὰ δεχθῇ αὐτούς, ἡ «πόλις ἡ ἔχουσα τὰ θεμέλια» (Ἑβρ. ια'. 10), εἰς ἣν ἀπέβλεπεν ὁ Ἀβραάμ.

Εἰς ποίους δὲ θὰ ἀνατεθῇ τὸ ἔργον τοῦ διαχωρισμοῦ, τῆς διαλογῆς; Ἑρμηνευταί τινες λέγουσιν ἐπὶ τούτου ὅτι, ἀφοῦ οἱ ἁλιεῖς, οἱ συναγαγόντες διὰ τοῦ δικτύου τοὺς ἰχθῦς, ἔκαμον κατόπιν τὴν διαλογήν, τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ ἀπόστολοι (οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος ὠνόμασεν «ἁλιεῖς ἀνθρώπων») καὶ οἱ ἔκτοτε διαδεχθέντες αὐτοὺς κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου, ἤτοι, οἱ προεστῶτες τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ ἔργου τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἠγωνίσθη καὶ ἀγωνίζεται τὸ κατὰ δύναμιν, ὅπως διακρίνῃ καὶ ἀποβάλῃ ἐκ τῆς ἑαυτῆς κοινωνίας ἐκείνους, οἵτινες φωρῶνται ἀνάξιοι αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ ἐπιλογὴ αὕτη εἶναι ἐξ ἀνάγκης περιωρισμένη καὶ ἀνεπαρκής· δὲν δύναταί ποτε

(¹) Ἰωάν. ια': 52. «διὰ νὰ συνάξῃ εἰς ἓν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα».

(²) Εἰς τὸ ὅραμα τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ τονίζεται ὁ αὐστηρὸς ἀποκλεισμὸς ἐκ τῆς ἁγίας πόλεως παντὸς ὅ,τι εἶναι πονηρὸν καὶ μεμολυσμένον (Ἀποκάλ. κβ'. 15).

δι' ἀνθρωπίνων δυνάμεων νὰ ἐξιχθῇ εἰς τὴν γενικὴν ἐκείνην καὶ ἀλάνθαστον διαλογὴν τῶν πιστῶν ἀπὸ τῶν πονηρῶν, ἣν εἰκονίζει ἡ προκειμένη παραβολή. Ἄλλως τε ἡ αὐθεντικὴ ἑρμηνεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν (ἐδάφ. 49) ἀποκλείει τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν. «*Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Θέλουσιν ἐξέλθει οἱ ἄγγελοι καὶ θέλουσιν ἀποχωρίσει τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων· καὶ θέλουσι ρίψει αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ θέλει εἶσθαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ τριγμὸς τῶν ὀδόντων*». Ἡ διαλογή, λοιπόν, ἤτοι ἡ ***κρίσις,*** θὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, τοῦθ' ὅπερ, ὡς εἴδομεν ἐν ἄλλῃ παραβολῇ, σημαίνει τὴν τελικὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως. Καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ οὐχὶ ὑπὸ τῶν ἁλιέων, ἤτοι τῶν ἀνθρωπίνων κηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ***ἀγγέλων,*** ἤτοι τῶν ἐπισήμων ἐκτελεστῶν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ.

Βεβαίως, κατὰ τὴν παραβολήν, οἱ ἁλιεῖς οἱ ρίψαντες τὸ δίκτυον ἦσαν καὶ οἱ σύραντες αὐτὸ ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν καὶ οἱ ἐνεργήσαντες εἶτα τὴν διαλογὴν τῶν ἰχθύων. Ἀλλ' ἡ αὐθεντικὴ ὡς ἄνω ἑρμηνεία τοῦ Κυρίου μᾶς διδάσκει ὅτι κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν παραβολῶν δὲν πρέπει νὰ ἐμμένωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτῶν, ὁσάκις αὗται ἐκτρέπουσι τὴν ἑρμηνείαν εἰς συμπεράσματα ἀντίθετα πρὸς τὴν γενικὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς. Ἄλλως τε αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ***ἁλιεὺς ἀνθρώπων*** (¹).

Ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡ προκειμένη παραβολή, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ζιζανίων, περιέχει διάφορον ἐκείνης διδασκαλίαν καὶ διάφορον πρακτικὸν μάθημα. Τὸ δὲ μάθημα τοῦτο εἶναι ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυώμεθα εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι συνεκλείσθημεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ δίκτυον τοῦ Εὐαγγελίου—ὅτι «οὐχὶ πάντες οἱ ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι Ἰσραήλ» (Ρωμ. θ'. 6)—ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κυρίου, τῇ Ἐκκλησίᾳ, «δὲν εἶναι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἄλλα μὲν πρὸς χρῆσιν τιμίαν, ἄλλα δὲ πρὸς ἄτιμον». Καὶ πρέπει ἕκαστος ἡμῶν νὰ ζητῇ νὰ ἦναι «σκεῦος τιμίας χρήσεως, ἡγιασμένον καὶ εὔχρηστον εἰς τὸν δεσπότην, ἡτοιμασμένον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν» (Β'. Τιμ. β'. 20, 21). Διότι παρ' ὅλας τὰς συγχύσεις τῆς ἐπιγείου ὁρατῆς Αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Κύριος «γνωρίζει τοὺς ἑαυτοῦ» καὶ ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, θέλει διαχωρίσει τὸ πολύτιμον ἀπὸ τοῦ εὐτελοῦς—τὸν σῖτον ἀπὸ τῶν ἀχύρων—τὸ γνήσιον ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς—τοὺς πιστοὺς Αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὑποκριτῶν καὶ ἀσεβῶν.

(¹) Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν θὰ γνωρίζωσι βεβαίως τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον ὕμνον, οὗτινος ποιητὴς φέρεται ὁ Ἀλεξανδρείας Κλήμης:

«Ἁλιεῦ μερόπων
τῶν σωζομένων,
πελάγους κακίας
ἰχθῦς ἁγνοὺς
κύματος ἐχθροῦ
γλυκερᾷ ζωᾷ δελεάζων».

Περατώσαντες οὕτω τὴν μελέτην τῶν ὡς ἄνω ἑπτὰ παραβολῶν, κρίνομεν ἐπίκαιρον νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ περὶ αὐτῶν ὡς συνόλου. Ὁ μυστικὸς ἀριθμὸς 7 ὑπῆρξε διὰ πολλούς ἑρμηνευτὰς πειρασμὸς ἀκατανίκητος, ὅπως ἀναζητήσωσιν εἰς τὰς ἑπτὰ ταύτας παραβολὰς μυστήριόν τι κεκρυμμένον. Ἀφοῦ δὲ τὰ ἑπτὰ ἐδάφια τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ διακόνων τῆς πρώτης ἐκκλησίας (Πράξ. ϛ'. 5) ἐξηγήθησαν ὑπό τινων ὡς προμηνύματα ἑπτὰ κατὰ σειρὰν καταστάσεων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἐπιστολῶν (Ἀποκάλ. β' γ'.) ἀπεδόθη ἡ αὐτὴ προφητικὴ ἔννοια, οὐδὲν ἄπορον ἐὰν καὶ αἱ ἑπτὰ αὗται παραβολαὶ ἡρμηνεύθησαν ὡς προφητεῖαι περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Οὕτω μεταξὺ πολλῶν ἄλλων τελευταίως καὶ ὁ Ἀλέξ. Νὼξ (1850) λέγει ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του αἱ ἑπτὰ αὗται παραβολαὶ πρέπει νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ἀποτελοῦσαι ἓν σύνολον ἢ μίαν συνέχειαν, καὶ εἰκονίζουσαι διαδοχικῶς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεως, δι' ὧν ἡ ἐπίγειος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ διήρχετο. Ἑκάστη παραβολή, κατ' αὐτόν, παριστᾷ μίαν ἰδίαν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ ἡ κατάστασις, ἣν συμβολίζει ἡ παραβολή. Ὁ Bengel ἐξαγγέλει τὴν αὐτὴν θεωρίαν καὶ τὴν ἐπεξηγεῖ οὕτως: Ἡ πρώτη παραβολή, λέγει, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων Αὐτοῦ, ὅτε τὸ πρῶτον ἐσπάρη ὁ λόγος τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἡ δευτέρα, ἡ τῶν ζιζανίων, ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταποστολικὴν περίοδον, ὅτε ἤρχισε νὰ χαλαροῦται ἡ ἄγρυπνος προσοχὴ κατὰ τῶν ψευδοδιδασκάλων καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται αἱ αἱρέσεις. Ἡ τρίτη, ἡ τοῦ κόκκου σινάπεως, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅτε ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἕως τότε ἦτο ἀφανής, ἔλαβε διὰ μιᾶς τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ πάντες οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς προσῆλθον ὑπὸ τὴν σκιὰν καὶ προστασίαν αὐτῆς. Ἡ τετάρτη παραβολή, ἡ τῆς ζύμης, ἀναφέρεται εἰς τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην. Ἡ πέμπτη, ἡ τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἰκονίζεται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (ιβ'. 6) διὰ τῆς γυναικὸς τῆς διαφυγούσης εἰς τὴν ἔρημον. Ἡ ἕκτη, ἡ τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου, εἰς τὴν ἔνδοξον περίοδον, ὅτε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θὰ ἐκτιμᾶται ὑπὲρ πᾶν τι ἄλλο, ὁ δὲ Σατανᾶς θὰ δεθῇ. Ἡ ἑβδόμη, ἡ τῆς σαγήνης, περιγράφει τὴν τελευταίαν κρίσιν καὶ τὸν διαχωρισμὸν τῶν δικαίων ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν.

Ἡμεῖς διαφωνοῦμεν ἀπολύτως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην. Βεβαίως ὑπὸ μίαν ἔννοιαν αἱ παραβολαὶ αὗται εἶναι προφητικαί, ἐφ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς πράγματα μέλλοντα νὰ ἐπισυμβῶσιν. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Κυρίου ἡμων δὲν ἦτο διὰ τῶν παραβολῶν τούτων νὰ προείπῃ εἰς τοὺς μαθητάς του τὰς μελλούσας τύχας τῆς Ἐκκλησίας του, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τοῖς δώσῃ πρακτικούς τινας κανόνας διὰ τὴν ἰδίαν των ἀναστροφήν. Βεβαίως ἐπίσης αἱ ἑπτὰ αὗται παραβολαὶ ἔχουσι ἑνότητά τινα, διαδεχόμεναι ἀλλήλας κατά τινα φυσικὴν σειράν· ἑκάστη ὅμως εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀρτία ἐν ἑαυτῇ. Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Σπείροντος ἐκτίθενται τὰ αἴτια τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας τοῦ κηρυττομένου ἐν τῷ κόσμῳ Θείου Λόγου. Εἰς τὴν τῶν Ζιζανίων, περιγράφονται τὰ ἐμπόδια, ἅτινα παρακωλύουσι τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀληθὴς δημιουργὸς τῶν

ἐμποδίων τούτων, καὶ πῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν πρέπει νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτῶν. Αἱ δύο ἑπόμεναι παραβολαὶ ἐκθέτουσι τὴν νικηφόρον δύναμιν τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ἡ μία ἀπὸ ἐξωτερικῆς, ἡ ἄλλη ἀπὸ ἐσωτερικῆς ἀπόψεως, καὶ προλέγουσι τὸν ἄφευκτον θρίαμβον τῆς βασιλείας ταύτης. Ὅπως αἱ δύο αὗται παραβολαὶ (ἡ τοῦ Σινάπεως καὶ τῆς Ζύμης) εἶναι γενικαὶ καὶ ἀντικειμενικαί, οὕτως αἱ δύο ἑπόμεναι (ἡ τοῦ Θησαυροῦ και τοῦ Μαργαρίτου) εἶναι ἀτομικαὶ καὶ ὑποκειμενικαί, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν σχέσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ἀνάγκην ὅπως ἀντὶ πάσης θυσίας ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος δι' ἑαυτόν, ἐν τῇ ψυχῇ του, τὴν βασιλείαν ταύτην. Ἡ τελευταία παραβολὴ διδάσκει ὅτι ὁ πλήρης διαχωρισμὸς τῶν δικαίων ἀπὸ τῶν πονηρῶν, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιζητήσῃ τις διὰ ἀνθρωπίνων μέσων, ἀσφαλῶς θὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι πρὸς τὴν τελικὴν ταύτην ἀποκατάστασιν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ ὁ πιστὸς διὰ τοῦ ὄμματος τῆς πίστεως, μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐπιμελείας χρησιμοποιῶν τὰ μέσα τῆς χάριτος, ἅτινα τῷ παρέχει ὁ Κύριος διὰ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν Αὐτοῦ, ὥστε, ὅταν ἔλθῃ ἡ μεγάλη ἀποκατάστασις, αὐτὸς νὰ εὑρεθῇ μεταξὺ ἐκείνων, οὓς ὁ Κριτὴς θὰ συναγάγῃ περὶ Ἑαυτόν.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΝΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΘΩΣΙ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΑΣ;

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Τρίτον, ἔχομεν τὴν σύγκρουσιν, ἥτις ἐσημειώθη πρό τινων δεκαετηρίδων μεταξὺ θεολογίας καὶ ἐπιστήμης εἰς τὸ ζήτημα τῆς ***Θεωρίας τῆς Ἐξελίξεως.*** Τὴν σύγκρουσιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν σύγκρουσιν μεταξὺ θεολογίας καὶ ἐσφαλμένης ἐπιστήμης. Διότι ἡ Δαρβίνειος θεωρία περὶ ἐξελίξεως ὅλων τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἐξ ἑνὸς ἀρχικοῦ κυττάρου ἢ πρωτοπλάσματος, τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ πιθήκου, ἂν καὶ πολλοὺς ἐπιστήμονας παρέσυρεν ἐν ἀρχῇ, βαθμηδὸν ἀπεδείχθη ὄχι μόνον ἀνεπίδεκτος ἀποδείξεως ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποδεδειγμένως ἐσφαλμένη ἐν πολλοῖς. Ὄχι μόνον δὲν κατώρθωσεν ὁ Δαρβῖνος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ νὰ εὕρωσι τὸν πιθηκάνθρωπον—τὸν συνδετικὸν κρῖκον, ὅστις θὰ ἐγεφύρωνε τὸ ἄπειρον χάσμα μεταξὺ τοῦ τελειοτάτου πιθήκου καὶ τοῦ ἀτελεστάτου ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ διάφορα ἔνζωα γένη εἶναι ἀναλλοιώτως κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εἰς τρόπον, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξελιχθῇ βοῦς ἐκ χοίρου, ἢ ἀετὸς ἐκ στρουθίου. Ἀπεδείχθη μάλιστα ὅτι οὔτε ἐξ ὄρνιθος δύναται νὰ ἐξελιχθῇ περιστερά, ἢ ἐκ ποντικοῦ κάστωρ· πᾶσα δὲ παραλλαγὴ ἐκ διασταυρώσεως συγγενῶν, ὡς ἡ τοῦ ἡμιόνου, εἶναι ἀνεπίδεκτος διαιωνίσεως, καθὸ στεῖρα. Δικαίως λοιπὸν ἡ Δαρβίνειος θεωρία τῆς Ἐξελίξεως ἔχει τὴν σήμερον ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν σοβαρωτέρων ἐπιστημόνων. Ἡ ἐξέλιξις δὲ κατὰ γένη καὶ εἴδη,

ἥτις ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, οὐδαμῶς συγκρούεται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διότι παραδέχεται τὰς ἀναλλοιώτους διακρίσεις εἰς γένη καὶ εἴδη, ὡς αὗται (κατὰ τὴν Γραφὴν) ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ.

Γ'.

Αἱ πρὸς τὴν Θρησκείαν συμβολαὶ τῆς Ἐπιστήμης.

Ἐξεταζομένη δεόντως, ἡ ἀληθὴς Ἐπιστήμη ὄχι μόνον δὲν συγκρούεται πρὸς τὴν Θρησκείαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξυπηρετεῖ ταύτην. Ἐν πρώτοις ἐδημιούργησε τὸ ***ἐπιστημονικὸν πνεῦμα***. Τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, εἶναι ***ἡ ἐπίμονος ἐκζήτησις τῆς ἀληθείας πάσῃ θυσίᾳ*** καὶ τοῦτο εἶναι ἐκδήλωσις πίστεως. Τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον χωρεῖ ἀεννάως πρὸς τὰ πρόσω, ἐπιδιῶκον τὴν ἀλήθειαν, μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς γνώσεως, συγγενεύει πρὸς αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μὲ τὸν Sabatier, ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα ἔχει τι τὸ ἱερόν. Δὲν εἶναι μὲν θρησκεία, συγγενεύει ὅμως ἀρκούντως πρὸς ταύτην, ὥστε νὰ χαιρετίσωμεν αὐτὸ ὡς συμβολὴν πρὸς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ αἰῶνός μας.

Ἡ ἐπιστήμη πλουτίζει τὴν διανοουμένην ἀνθρωπότητα ὄχι μόνον διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνευματος ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῆς ἐξερευνήσεως τῆς ἀληθείας εἶναι τριπλῆ· συνίσταται εἰς ***ἐπαγωγήν, ὑπόθεσιν*** καὶ ***ἀπόδειξιν***. Διὰ τῆς ἐπαγωγῆς συλλέγονται γεγονότα, διὰ τῆς ἐπισταμένης μελέτης τῶν γεγονότων σχηματίζεται ὑπόθεσις, ἥτις ὑποβάλλεται εἰς βάσανον διὰ πειραματισμοῦ, ὅπως ἀποδειχθῇ ἂν συμφωνῇ πρὸς τὰ γεγονότα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τῆς ἐπισταμένης, συστηματικῆς καὶ ἐπιπόνου, προεκύψαν ἀποτελέσματα ὑψίστης ἀξίας ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Ἀλλ' ἐγὼ φρονῶ, ὅτι καὶ εἰς τὸν κύκλον τῆς θρησκείας ἡ αὐτὴ μέθοδος εἶναι τὰ μάλιστα ἐξυπηρετική. Ἔχομεν τὰ γεγονότα, τὰ ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς πείρας παρεχόμενα. ἐπὶ τῇ βάσει τούτων δυνατὸν νὰ στηριχθῇ δογματικὴ ὑπόθεσις, αὕτη δὲ πάλιν διὰ βασάνου αὐστηρᾶς καὶ βαθείας νὰ ἀποδειχθῇ. Τοιουτοτρόπως δύναται νὰ προκύψῃ μία ἐπιστημονικὴ θεολογία (ἐπιτραπήτω ἡ φράσις) βασιζομένη ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς πείρας. Καὶ ὁμολογουμένως, ἡ μέθοδος αὕτη ἐχρησιμοποιήθη ἀνέκαθεν καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς θεολογίας, οὐχὶ ὅμως μετ' ἀρκούσης πίστεως καὶ συστηματικότητος.

Δ'.

Ἂν ὅμως ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ συνεισφέρῃ πολλὰ τὰ πολύτιμα εἰς τὴν θρησκείαν, ἔχει ὅμως καὶ τοὺς περιορισμοὺς της καὶ μάλιστα μεγάλους τοιούτους. Καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξ ἧς ὡρμήθην, τοῦτ' ἔστιν ὅτι ἡ φυσικὴ Ἐπιστήμη ἀγνοεῖ τελείως τὴν θρησκευτικὴν πεῖραν, ὡς τοιαύτην. Δύναται τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς θρησκείας νὰ ὑποβάλῃ εἰς ἐπιστημονικὴν (τ. ἐ. ψυχολογικὴν) βάσανον, ἀλλ' ἡ πεῖρα ἡ θρησκευτικὴ ἀνήκει εἰς τὴν ***πνευματικὴν***

σφαῖραν, ἄρα κεῖται ὅλως ἔξω τοῦ κύκλου τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Ἰδοὺ εἷς περιορισμὸς, τὸν ὁποῖον ἤρχισαν νὰ ἀναγνωρίζουν—ὅτι ἡ Φυσικὴ Ἐπιστήμη ἔχει νὰ κάμῃ μὲ περιωρισμένον κύκλον, ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι εἶναι ὅλαι σχετικαί, οὐχὶ ἀπόλυτοι ἀλήθειαι. Αἱ ἀπόλυτοι, αἱ τελικαὶ ἀλήθειαι ἀνήκουν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν θεολογίαν. Ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν: «*Τί* εἶναι τοῦτο;» Ἐξηγεῖ καὶ περιγράφει τὰς φυσικὰς λειτουργίας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐρώτησιν: «***Διατί***», ἀδυνατεῖ νὰ ἀπαντήσῃ. Διότι τοιαῦτα ζητήματα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς φύσεως ἀλλὰ κεῖνται ἐντὸς ἄλλης σφαίρας.

Ε'.

Τοῦ βασικοῦ τούτο περιορισμοῦ τῆς ἐπιστήμης ἀναγνωρισθέντος ἅπαξ διὰ παντὸς, εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι πάντες οἱ ἀμέροληπτοι ὑπέρμαχοι τῆς θρησκείας θέλουσιν ὁμολογήσει ὅτι ὑπάρχει ἐπείγουσα ἀνάγκη συμπράξεως μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης, καὶ ὅτι μεγάλα ἀποτελέσματα ὑπόσχεται ἡ σύμπραξις αὕτη. Ὑπάρχει γενικὴ συναίσθησις τῆς ἀνάγκης τῆς ἐναρμονίσεως θρησκείας καὶ ἐπιστήμης, μεταξὺ δὲ τῶν προόδων πρὸς τὰς ὁποίας δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ ἀποβλέψωμεν, εἶναι τὰ ἀγαθὰ ἅτινα θὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς ἐναρμονίσεως ταύτης.

Ἡ παροῦσα ἐποχὴ εἶναι ἐποχὴ ἐπιστήμης. Φρονῶ ὅτι δὲν ἀντιλαμβανόμεθα πόσον τελείως ὁλόκληρος ἡ ἄποψις τῆς ζωῆς δι' ἡμᾶς σήμερον διέπεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ὡς βάσεως ἐπαγγελματικῆς καὶ συμφεροντολογικῆς. Εἶναι ἐποχὴ θαυμασία. Τὰ κατορθώματα τῆς ἐπιστήμης ὑπῆρξαν λαμπρά, τόσον ὡς πρόξενα ὠφελείας καὶ ἀγαθῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὅσον ἀπὸ ἀπόψεως διευρύνσεως τοῦ ὁριζόντος τῶν γνώσεων ἡμῶν. Ἀλλ' ὑπάρχει ἆρά γε λόγος νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐποχὴ εἶναι ἡ τελικὴ ἐποχή; Δὲν εἶναι ἆρά γε ἐνδεχόμενον, ἢ καὶ πιθανόν, τὴν ἐπιστημονικὴν ἐποχὴν νὰ διαδεχθῇ μία Ἐποχὴ τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ πραγματικότητες τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς σφαίρας θέλουσι καταλάβει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἀντιλήψει καὶ ἐκτιμήσει τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη θὰ συνεχίσῃ τὴν χρήσιμον αὐτῆς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀνθρώποτητος, ἀλλὰ καὶ θέλει σύμπραξει προθύμως εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ οὐσιωδεστέρων ἐκείνων ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπιστήμη, εἶναι ἀνίκανος νὰ παραγάγῃ; Γένοιτο!

* * *

—Δὲν σημαίνει τίποτε ἂν μισῆται κανεὶς ὑπὸ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, ἀρκεῖ ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀγαπᾷ.

—Ἡ ἀγάπη μεταμορφώνει τὴν θυσίαν εἰς χαράν.

—Ὅταν ἀγαπᾷ τις, ἡ θυσία καθίσταται προνόμιον.

—Ζῶμεν ἀναλόγως τοῦ πόσον ἀγαπῶμεν.

—Τί μένει ἐκ τῆς ζωῆς, εἰμὴ ἡ ἀγάπη;

ΜΗ ΖΗΛΕΥΕ ΤΟΥΣ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥΣ

«Ἂς μὴ ζηλεύῃ ἡ καρδία σου τοὺς ἁμαρτωλούς».
(Παροιμ. κγ'. 17).

Εἶδές ποτε κατάδικον πηγαίνοντα νὰ καρατομηθῇ; Τὸν τοιοῦτον βεβαίως κανεὶς δὲν ζηλεύει, ἀλλὰ πάντες ὅσοι τὸν βλέπουν, λέγουν: «Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ τοιοῦτον τέλος!» Ἀλλὰ δὲν λέγουν τὸ ἴδιον καὶ δι' ἄλλους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐξ ἴσου ἁμαρτωλοὶ μὲ ἐκεῖνον τὸν κατάδικον. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἁμαρτωλοί, τοὺς ὁποίους ὁ πολὺς κόσμος ζηλεύει καὶ ἐπαινεῖ καὶ κολακεύει καὶ περιποιεῖται. Τί βλέπει ὁ κόσμος εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὐτούς, τὸ ὁποῖον ζηλεύει;

1) Πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ εἶναι *πλούσιοι*. Τόσον ὀλίγον ἐκτιμᾷ ὁ Θεὸς τὰ πλούτη τοῦ κόσμου τούτου, ὥστε πολλάκις ἐπιτρέπει νὰ τὰ ἀποκτῶσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. Τὸ χρῆμα δὲν εἶναί τι κακὸν καθ' ἑαυτό, ὅταν τὸ ἀποκτῶμεν ἐντίμως καὶ τὸ χρησιμοποιῶμεν ὀρθῶς, καὶ δὲν ἀφίνωμεν νὰ μᾶς κυριεύσῃ τὸ πάθος τοῦ χρήματος, ἤτοι, ἡ λατρεία αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰ πλούτη δὲν εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τὸν ἄνθρωπον· οἱ περισσότεροι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἱστορίας ἔζησαν καὶ ἀπέθανον πτωχοί. Καὶ ὅμως οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ζηλεύουν τοὺς πλουσίους.

2) Πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ ἐπιτυγχάνουν *τιμὰς* καὶ *δόξαν* εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Τὰ ὀνόματά των γράφονται εἰς τὰς ἐφημερίδας, τοὺς χαιρετοῦν βασιλεῖς καὶ κυβερνῆται, τὰ στήθη των ἀπαστράπτουν ἀπὸ παράσημα, ὁ κόσμος τοὺς ἀποκαλεῖ σοφούς, καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Τοὺς τοιούτους πολλοὶ ζηλεύουν.

3) Ἄλλους πάλιν ζηλεύουν, διότι φαίνονται ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ περισπασμοὺς ἠθικούς, καὶ δὲν δίδουν καμμίαν προσοχὴν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι ἀκολουθοῦν ἐλευθέρως τὰς ἰδίας των ὀρέξεις, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς συνειδήσεως. Τοῦτο εἴς τινας ἀνοήτους ἀνθρώπους φαίνεται ὡς ἀξιοζήλευτος *ἐλευθερία*, καὶ ζηλεύουν τοὺς ζῶντας ἐν τοιαύτῃ ἐλευθερίᾳ.

Οὐδεὶς ὅμως λόγος ὑπάρχει ὅπως ζηλεύωμεν τοὺς ἁμαρτωλούς. Οὗτοι, μὲ ὅσα καὶ ἂν ἀποκτήσουν εἰς τὸν παρόντα κόσμον, στεροῦνται εἰρήνης. Οὐδέποτε εἶναι εὐχαριστημένοι μὲ ὅσα ἔχουν.

Ἡ εὐτυχία των εἶναι πάντοτε ἀνακατευμένη μὲ ἀνησυχίαν, φροντίδα καὶ κρυφίας τύψεις τῆς συνειδήσεως. Εἶναι δοῦλοι τῶν παθῶν των, καὶ ἡ καρδία των ταράσσεται ἀπὸ φθόνους, μίση, ῥαδιουργίας καὶ πλεονεξίαν.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εὐημερία τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι προσωρινή. Τὸ τέλος αὐτῶν εἶναι πάντοτε ἀπώλεια. Διότι πᾶς ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦναι, θὰ ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, οὐχὶ μόνον γυμνὸς κοσμικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ στερούμενος οἱασδήποτε ἐλπίδος πέραν τοῦ τάφου.

Η ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἀμερικὴν παρετηρήθη τάσις τις ὅπως παραγκωνίζωνται οἱ μεσήλικες ἄνδρες διὰ νὰ κάμωσι τόπον διὰ τοὺς νεωτέρους εἰς τὰς δημοσίας θέσεις καὶ ἐργασίας, ὁ καθηγητὴς Γ. Δόρλαντ ἐσκέφθη νὰ κάμῃ ἱστορικὴν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ ζητήματος: ***Ποία ὑπῆρξεν ἡ ἡλικία, καθ' ἣν οἱ διασημότεροι ἄνδρες τῶν νεωτέρων χρόνων διέπρεψαν, παρήγαγον τὰ καλήτερά των ἔργα, ἔδειξαν ἐν γένει τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τῶν διανοητικῶν των δυνάμεων;*** Καὶ διὰ τὴν ἔρευναν ταύτην κατήρτισε κατάλογον 400 ἀνδρῶν διαπρεψάντων κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς πάντα κλάδον τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως καὶ δράσεως, τῶν δὲ ἀνδρῶν τούτων τὴν δρᾶσιν ἐπιμελῶς ἐξήτασε.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης ταξινομήσας, διῄρεσε τοὺς διαπρεπεῖς τούτους ἄνδρας εἰς δύο τάξεις: Εἰς τὴν τῶν ***ἀνδρῶν τοῦ πνεύματος***, καὶ εἰς τὴν τῶν τῆς ***πρακτικῆς σκέψεως***. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν κατέταξεν ἐκείνους, οἵτινες ἐγένοντο διάσημοι διὰ τῆς ἀφῃρημένης πνευματικῆς ἐργασίας των· τοιοῦτοι εἶναι οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἀστρονόμοι, οἱ μαθηματικοί, οἱ θεολόγοι, οἱ θρησκευτικοὶ ἀναμορφωταί, οἱ ἱστορικοί, οἱ νομικοί, οἱ ποιηταί, οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς, οἱ συγγραφεῖς ἐν γένει, οἱ φυσιολόγοι καὶ οἱ μύσται τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν κατέταξεν ἐκείνους, ὧν ἡ διανοητικὴ ἐργασία ἔλαβεν ἐμπράγματον, πρακτικὴν ἐφαρμογήν· τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἐφευρέται, οἱ μουσικοὶ συνθέται, οἱ χημικοὶ καὶ φυσικοί, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ἠθοποιοί, οἱ ἰατροὶ καὶ χειροῦργοι, οἱ πολεμισταὶ καὶ οἱ ἐξερευνηταί.

Ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν 400 τούτων ἀνδρῶν παρέχει πολλὰ τὰ περίεργα καὶ διδακτικά. Κατὰ μέσον ὅρον οἱ τῆς πρώτης κατηγορίας ***ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 24ου ἔτους τῆς ἡλικίας των νὰ δεικνύωσι μεγάλην ἐπίδοσιν*** εἰς τοὺς κλάδους, εἰς οὓς βραδύτερον διέπρεψαν. Οἱ τῆς δευτέρας τάξεως (τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐμπραγμάτου σκέψεως) ἤρχισαν νὰ δεικνύωσι τὴν ἐπίδοσιν ταύτην ***ὀλίγον ἐνωρίτερον ἢ οἱ τῆς πρώτης τάξεως*** (κατὰ τὸ 22ον ἔτος οἱ μέν, κατὰ τὸ 26ον οἱ δέ). Ἐπίσης παρατηρεῖται ὅτι κατ' ἐπαγγέλματα τινὲς μὲν ἐνωρίτερον ἤρχισαν νὰ δεικνύωσιν ἐπίδοσιν, τινὲς δὲ βραδύτερον. λ. χ. οἱ μουσικοὶ συνθέται συνήθως ἤρχισαν εἰς ἡλικίαν μόλις 17 ἐτῶν, οἱ ἠθοποιοὶ εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, οἱ πολεμισταί, καλλιτέχναι, θεολόγοι καὶ νομικοὶ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν. Οἱ τελευταῖοι εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἐνάρξεως τῆς πνευματικῆς δράσεως ἦσαν οἱ ἀστρονόμοι, οἱ μαθηματικοί, οἱ οἰκονομολόγοι καὶ οἱ εὐθυμογράφοι.

Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ μέγας μουσικὸς Μόζαρτ, ὅταν ἦτο μόλις τριῶν ἐτῶν, ἐδιδάσκετο τὴν μουσικὴν μαζὺ μὲ τὴν ἀδελφήν του Μαρίαν, ἥτις ἦτο ὀκτὼ ἐτῶν. Εἰς ἡλικίαν 4 ἐτῶν συνέθεσε μικρά τινα τεμάχια. Εἰς ἡλικίαν 5 ἐτῶν ἔπαιξε τὸ κλειδοκύμβαλον δημοσίᾳ, καὶ ἀπὸ 6 ἐτῶν μέχρι 19 συνέθεσε πολλὰ καὶ ἀξιόλογα τεμάχια. Ὁμοίως ὁ Μάγερμπερ, ὁ Χαῖνδελ, ὁ Λίστ, ὁ Μένδελσων, ὁ Βέρδι, ὁ Ροσσίνι, ὁ Βέμπερ, ὁ Σοῦμπερτ καὶ ἄλλοι μεγάλοι συνθέται ἤρχισαν ἀπὸ πολὺ τρυφερᾶς ἡλικίας, ὄχι μόνον νὰ παίζωσιν ἐπιτυχῶς μουσικὰ ὄργανα, ἀλλὰ καὶ νὰ

συνθέτωσι μουσικὰ τεμάχια. Ἐξ ἄλλου εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας ὅτι ὁ Μπετχόβεν, ὁ βασιλεὺς τῆς μουσικῆς, οὐδεμίαν σύνθεσιν ἔκαμε προτοῦ κλείσῃ τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἐρχόμενοι εἰς τοὺς *πολεμιστὰς* βλέπομεν τὸν Ἑρρῖκον Δ΄ εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς τῶν Οὐγενόττων, 19 ἐτῶν βασιλέα τῆς Ναβάρρας καὶ μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὰ 44, νικητὴν ἐφ' ὅλων τῶν ἐχθρῶν του καὶ βασιλέα τῆς Γαλλίας. Ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς 16 ἐτῶν διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Τικίνου, καὶ 24 ἐτῶν ἀνέτρεψε τὴν δύναμιν τῆς Καρχηδόνος ἐν Ζάμᾳ. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τοὺς Θηβαίους ἐν Χαιρωνείᾳ ὅτε ἦτο 18 ἐτῶν, ἀνῆλθε τὸν θρόνον 20 ἐτῶν, ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν γνωστὸν κόσμον 25 ἐτῶν καὶ ἀπέθανε 32 ἐτῶν. Κάρολος ὁ ΙΒ΄ τῆς Σουηδίας ὑπῆρξε νικητὴς πολεμιστὴς εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, κατέκτησε τὴν Πολωνίαν καὶ Σαξωνίαν 24 ἐτῶν καὶ ἀπέθανε 36 ἐτῶν. Πέτρος ὁ Μέγας ἀνεκηρύχθη Τσάρος 10 ἐτῶν, διωργάνωσε τὸν στρατόν του 20ετής, ἐνίκησεν εἰς Ἔμπαχ καὶ ἵδρυσε τὴν Πετρούπολιν 30ετής. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἐγένετο ταγματάρχης εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν, κατήγαγεν ὅλους τοὺς θριάμβους του καὶ καθῃρέθη ὑπὸ τῆς Εὐρώπης προτοῦ κλείσῃ τὸ 44ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ἀνῆλθε τὸν θρόνον 28ετὴς καὶ κατήγαγε πλείστας ὅσας λαμπρὰς νίκας προτοῦ γίνῃ 32 ἐτῶν. Ὁ Βοὺλφ κατέκτησε τὸν Καναδᾶν εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν. Ὁ Λόρδος Κλάϊβ διέπρεψεν ὡς στρατηλάτης εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν καὶ ἵδρυσε τὸ Βρεττανικὸν κράτος τῶν Ἰνδιῶν 40ετής. Ὁ Ἀννίβας ἐγένετο ἀρχιστράτηγος τῶν Καρχηδονίων 26ετὴς καὶ κατήγαγεν ὅλους τοὺς θριάμβους του μέχρις ἡλικίας 30 ἐτῶν. Ὁ Πιζάρρο κατέκτησε τὸ Περοῦ 35ετής, ὁ Κόρτεζ τὸ Μεξικὸν 36ετής. Ὁ Ζίγκις Χὰν ἐθριάμβευσεν ὡς αὐτοκράτωρ τῶν Μογγόλων εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν.

Εἰς δὲ τρεῖς μεγάλους πολέμους τῆς νεωτέρας ἐποχῆς — τὸν Ἀμερικανικὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1861 65, τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, καὶ τὸν Ρωσσοϊαπωνικὸν πόλεμον τοῦ 1904—οἱ διαπρεπέστεροι στρατηγοὶ ἦγον τὰς ἑξῆς ἡλικίας: Εἰς τὸν πρῶτον: Ὁ Γρὰντ 39, ὁ Σέρμαν 41, ὁ Σέριδαν 30, ὁ Μακλέλλαν 35, ὁ Ρόζεκρανς 42, ὁ Τόμας 45, ὁ Μποῦελλ 43, ὁ Χάνκοκ 37, ὁ Πὼπ 38, ὁ Λῆ 55, ὁ Μπρὰγγ 46, ὁ Τζάκσεν 37, ὁ Χοὺδ 30. Εἰς τὸν δεύτερον καὶ τρίτον οἱ στρατηγοὶ ἦσαν πλέον ἡλικιωμένοι: Ὁ Μόλτκε 70, ὁ Στάϊνμετζ 74 ἐτῶν—ὁ Ὀγιάμα 62, ὁ Νοτζοῦ 63, ὁ Κουρόκι 60, ὁ Νότζι 55, ὁ Νίσι 58, ὁ Κοδάμα 52 καὶ ὁ Φουσίμι 46.

Εἰς ἄλλους κλάδους ἔχομεν παραδείγματα διασήμων ἀνδρῶν, οἵτινες ***εἰς πολὺ τρυφερὰν ἡλικίαν ἔδειξαν ἔκτακτον ἰδιοφυΐαν*** εἰς τὸν κλάδον εἰς ὃν βραδύτερον διέπρεψαν. Οὕτω λ. χ. ὁ Βισκόντι ἐκήρυξε θρησκευτικὸν λόγον εἰς ἡλικίαν 6 ἐτῶν. Ὁ Ὀράτιος Γκρῆλυ εἶχε μάθει ἀνάγνωσιν προτοῦ μάθῃ νὰ ὁμιλῇ καθαρῶς, καὶ εἰς ἡλικίαν 6 ἐτῶν εἶχεν ἀναγνώσει ὁλόκληρον τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ὁ μέγας Ἄγγλος φιλόσοφος Τζὼν Στούαρτ Μὶλλ ἐξέμαθε τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον τριετής· ὀκταετὴς εἶχεν ἀναγνώσει τοὺς πλείστους Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἤρχισε νὰ μανθάνῃ Λατινικά· δωδεκαετὴς ἤρχισε νὰ μελετᾷ τὴν λογικὴν καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν πολιτ. οἰκονομίαν. Ὁ μέγας Ἄγγλος ἀρχιτέκτων Ρέν, ὅστις ᾠκοδόμησε τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Παύλου ἐν Λονδίνῳ, ἐπενόησεν ὅτε

ἦτο μόλις τριετὴς ἀστρονομικόν τι ἐργαλεῖον καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν πατέρα του μὲ ἀφιέρωσιν γραμμένην Λατινιστί. Ὁ διάσημος Γάλλος ζωγράφος Κλαύδιος Βερνὲ ἐζωγράφιζε μὲ χρωματιστὰ κονδύλια τετραετής, ἦτο δὲ ἤδη διάσημος ὅταν ἔγεινεν 20ετής. Ὁ Πίκο δέλλα Μιράνδολα ὡς παιδίον ἐγνώριζε τὴν Λατινικήν, Ἑλληνικήν, Ἑβραϊκήν, Ἀραβικὴν καὶ Χαλδαϊκήν. Ὁ Κορό, ὁ Γκαίνσμπορο καὶ ὁ Λάνδσηρ, διάσημοι ζωγράφοι, ἀπὸ ἡλικίας 4 καὶ 5 ἐτῶν ἐφιλοτέχνησαν ἀξιολόγους σχεδιάσεις· ὁ Λάνδσηρ μάλιστα εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν ἐσχεδίασεν ἕνα σκῦλον τοῦ Ἁγ. Βερνάρδου τοιαύτης ὡραιότητος, ὥστε τὸ σχέδιασμα ἐκεῖνο ἐδημοσιεύθη καὶ θεωρεῖται μεταξὺ τῶν ἀριστοτεχνημάτων του. Ὁ Οὐάλτερ Σκῶττ εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν ἔκαμε φιλολογικὴν κριτικήν. Ὁ Μποῦλβερ-Λύττων 5ετὴς ἔγραφε ποιήματα. Ὁ Λειβνίτιος 8ετὴς αὐτοδίδακτος ἐγνώριζε τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὁ Μακώλεϋ συνέγραφεν «Ἐπιτομὴν Παγκοσμίου Ἱστορίας», ὁ Δάντης ἔγραφε ποίημα εἰς τὴν Βεατρίκην, καὶ ὁ Γκαῖτε εἶχεν ἐκμάθει τέσσαρας γλώσσας. Εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν ὁ Βύρων, ὁ Πὼπ καὶ ὁ Τέννυσον ἤρχισαν νὰ γράφωσι τὰ ποιήματά των· ὁ τελευταῖος μάλιστα συνέγραψεν ἐπικὸν ποίημα ἐξ 6,000 στίχων.

Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ὁ Ραφαὴλ ἦτο ἤδη διάσημος ζωγράφος, ὁ Φενελὼν ἐκήρυξεν ἀξιόλογον θρησκευτικὸν λόγον καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ἐξέδωκεν ἓν βιβλίον του. Ὁ Γαλιλαῖος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας διεκρίνετο διὰ τὴν νοημοσύνην καὶ τὸ παρατηρητικόν του καὶ τὴν περὶ τὰ μηχανικὰ ἰδιοφυΐαν του. Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἀνεκάλυψε τὸν ἰσοχρονισμὸν τοῦ ἐκκρεμοῦς.

Τὰ ἀνωτέρω ***πρόωρα φαινόμενα μεγαλοφυΐας*** δὲν ἦσαν ἡ ἀπαρχαὶ τοῦ πλήρους μέτρου τῆς πνευματικῆς ἀποδόσεως, ἥτις ἐχαρακτήρισε πάντας τοὺς ὑπερόχους ἄνδρας οἵτινες ἀφῆκαν ἐποχὴν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν γραμμάτων, τῶν ὡραίων τεχνῶν ἢ τῆς ἐπιστήμης, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. Ἦσαν ἀνταύγειαι προμηνύουσαι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀπλέτου φωτός, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ κατακλύσῃ τὸν ὁρίζοντα. Ἑπομένως ***δὲν δυνάμεθα νὰ σταθμίσωμεν τὸ διανοητικὸν ἔργον μιᾶς ζωῆς ἐξ ἑνὸς νεανικοῦ ἀριστοτεχνήματος***, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ὑπέροχον. Ἀπαιτεῖται ***ἡ πλήρης ὡρίμανσις τῆς σκέψεως*** ἥτις ἔρχεται μὲ ***τὴν πεῖραν τῆς ζωῆς***, διὰ νὰ φθάσῃ τὸ διανοητικὸν τάλαντον ἑνὸς ἀνθρώπου εἰς τὸ κατακόρυφόν του σημεῖον.

Ἄλλως τε πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι πολλὰ ἔργα ἅτινα συνελήφθησαν κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, δὲν παραδίδονται εἰς τὴν δημοσιότητα εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν, ἀφοῦ τελείως ὡριμανθῶσι. Οὕτως, ὁ πολὺς Βάκων, ναὶ μὲν συνέλαβε τὸ περιώνυμόν του φιλοσοφικὸν σύγγραμμα τὸ «Νέον Ὄργανον» κατὰ τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐδημοσίευσε πρὸ τοῦ 59ου ἔτους.

Ὁ δὲ κορυφαῖος τῶν κριτικῶν φιλοσόφων Κάντιος ἐξέπληξε μὲν τὸν κόσμον μὲ τὸ σύγγραμμά του «***Ὑπολογισμὸς τῆς ζώσης δυνάμεως***» εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν· τὸ ἀθάνατον ὅμως ἔργον του «***Κριτικὴ τῆς Καθαρᾶς Φρονήσεως***», ὑπῆρξε καρπὸς ὡρίμου ἡλικίας, τοῦ 57ου ἔτους.

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν πλεῖστα ὅσα ὀνόματα φιλοσόφων, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλοφυΐα ἐξεδηλώθη προώρως δι᾽ ἔργων ἀξιοθαυμάστων τῆς νεαρᾶς ἡλικίας,

ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ πλήρης πνευματικὴ καρποφορία δὲν ἔγεινεν ἢ ἐν ὡρίμῳ ἡλικίᾳ.

Ἡ στιγμὴ τῆς τελειοτέρας πνευματικῆς παραγωγικότητος ἑνὸς συγγραφέως εἶναι καὶ στιγμὴ τῆς μεγίστης αὐτοῦ ἐπιρροῆς. Διὰ νὰ καθορίσωμεν λοιπὸν τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξήσκησε τὴν πολυτιμοτάτην ἐπιρροήν, πρέπει νὰ καθορίσωμεν ποία εἶναι ἡ στιγμὴ τῆς διανοητικῆς του ἀκμῆς.

1) Ἡ ἐποχὴ τῆς διανοητικῆς ἀκμῆς.

Ποία ἡ ἐποχὴ τῆς διανοητικῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ κατὰ τρόπον γενικόν, καθ' ὅτι ποικίλλει, ἀναλόγως τῶν ἀτομικῶν ἰδιοσυγκρασιῶν, πολλάκις δὲ καὶ τῶν περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας προκαλεῖται ἡ διανοητικὴ ἐνέργεια.

Ἐὰν κρίνωμεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων, ἀλλαχοῦ μὲν θὰ δυνηθῶμεν ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι τοῦτο τὸ σύγγραμμα ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν παραγωγικὴν ἀκμὴν ἑνὸς συγγραφέως, ἀλλαχοῦ δὲ θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν δύο ἢ πλείονας ἐποχὰς ἀκμῆς, ἐκδηλουμένας δι' ἔργων πλειόνων. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις πειθόμεθα ὅτι τὸ ἔργον παριστᾷ τὸ κορύφωμα τῆς σκέψεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς διαφόρους φάσεις τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ στατιστικὴ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ***ὁ μέσος ὅρος τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς εἶναι τὸ 50ον ἢ 52ον ἔτος τῆς ἡλικίας*** διὰ τοὺς φιλοσόφους καὶ λογίους. ***Το 47ον*** διὰ τοὺς ἐπιστήμονας. Οἱ χημικοὶ καὶ φυσικο-μαθηματικοὶ δὲν φθάνουν εἰς τὴν διανοητικήν των ἀκμὴν ***πρὸ τοῦ 41ου ἔτους.*** Οἱ δραματουργοὶ καὶ ἠθοποιοί, οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἐφευρέται, ***κατὰ τὸ 44ον ἔτος.*** Οἱ μυθιστοριογράφοι ***τὸ 46ον*** κατὰ προσέγγισιν. Οἱ ἐξερευνηταὶ ἀγνώστων χωρῶν καὶ οἱ στρατηλάται ***τὸ 47ον.*** Οἱ μουσικοὶ συνθέται ***τὸ 48ον.*** Οἱ θεολόγοι καὶ ἱεροκήρυκες μετὰ τῶν ζωγράφων κατέχουν τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀκμῆς κατὰ ***τὸ 50ον.*** Οἱ μεταρρυθμισταὶ κατὰ ***τὸ 51ον.*** Οἱ ἰατροὶ καὶ χειροῦργοι μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν κατὰ ***τὸ 52ον.*** Οἱ φιλόσοφοι κατὰ ***τὸ 54ον.*** Οἱ ἀστρονόμοι καὶ μαθηματικοὶ κατὰ ***τὸ 56ον.*** Οἱ ἱστορικοὶ κατὰ ***τὸ 57ον.*** Οἱ φυσιοδίφαι καὶ οἱ νομομαθεῖς κατὰ ***τὸ 58ον.*** Οἱ φιλόσοφοι καὶ λοιποὶ ἐργάται τῆς διανοίας ὡς εἰκός, φθάνουν βραδύτερον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς διανοητικῆς ἀκμῆς ἢ οἱ ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχναι.

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ***πεντηκοντούτης ἀνὴρ δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς οἱονδήποτε κλάδον τῆς διανοητικῆς δράσεως ἐπίσης εὐχερῶς ὅσον ὁ τριακοντούτης,*** ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ διατηρῇ σώαν τὴν ὑγίειαν του. Ἡ ὑγεία λοιπὸν καὶ ἡ αἰσιοδοξία εἶναι τὰ δύο ἀναπόσπαστα στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς, καὶ ἄνευ τούτων δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ ἐπιτυχία. Τὸ πρῶτον εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, τὸ δεύτερον ἐπίσης ἀπόρροια ἰδιοσυγκρασίας, ἀλλ' ἐπιδεκτικὸν καλλιεργειας μέχρι βαθμοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

2) Ποία ἡ διάρκεια τῆς διανοητικῆς δράσεως;

Ἡ διάρκεια τῆς διανοητικῆς δράσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ διαφόρους συνθήκας, οἷα ἡ κατάστασις τῆς ὑγιείας, αἱ παρουσιαζόμεναι εὐμενεῖς περιστάσεις καὶ εὐκαιρίαι, καὶ ὁ βαθμὸς τῆς φιλοδοξίας τοῦ ἀτόμου.

Ἐπὶ 400 περιπτώσεων ὑποβληθεισῶν εἰς ἀνάλυσιν ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ συγγραφέως, ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ ὁποίου ἀρυόμεθα τὴν στατιστικὴν ταύτην, προκύπτει ὅτι *ὁ μέσος ὅρος τῆς διαρκείας τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας ἦτο 40 ἔτη*, ἤτοι 39 ἔτη διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ ἰδέας, οἷοι οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι καὶ 41 διὰ τοὺς ἔχοντας πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς διανοητικῆς των ἐνεργείας, οἷοι οἱ ἐπιστήμονες, οἱ καλλιτέχναι κτλ. Ἡ διάρκεια τῆς διανοητικῆς ἀκμαιότητος εἶναι ἐλαχίστη διὰ τοὺς δραματουργούς, τοὺς ἠθοποιοὺς καὶ τοὺς ποιητάς, ἤτοι 33 ἐτῶν, μεγίστη δὲ διὰ τοὺς ἐπιστήμονας, ἰατρούς, φυσικομαθηματικοὺς καὶ φυσιοδίφας. Ἐκ τῶν 400 τούτων, 35 % ἐπεράτωσαν τὸ διανοητικόν των στάδιον περὶ τὸ 70όν ἔτος, 22 % κατὰ το 80όν, 20 3/4 % κατὰ τὸ 60όν, 6 % κατὰ 90όν, καὶ 4 1/2 % κατὰ τὸ 40όν. Μεταξὺ δὲ τούτων ὀλίγαι μορφαὶ ἔξοχοι μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀντοχῆς καὶ ζωτικότητος τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας μέχρι βαθέος γήρατος, ἐγείρουσαι τὴν κεφαλὴν ὑπεράνω τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῆς παρακμῆς, δίκην φάρων εὐεργετικοῦ καὶ παρηγόρου φωτός. Ἐκ τῶν θαυμασίων τούτων μορφῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἢ ὀλίγας.

3) Οἱ Τιτᾶνες τῆς διανοητικῆς ἀκμῆς.

Ἀρχίζομεν μὲ τὸ «βρέφος» τῆς ὁμηγύρεως τῶν διανοητικῶν Τιτάνων, τὸν πολὺν Boeckh, ὅστις κατὰ τὸ 70όν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐδημοσίευσεν ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων του ἔργων. «Περὶ τῆς ἀστρονομίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Ἐρχόμεθα ἀμέσως εἰς τὸν Τιτᾶνα τῆς πλουτολογίας Ἀμερικανὸν πολυεκατομμυριοῦχον Βάνδερμπιλτ, ὅστις μεταξὺ τοῦ 70οῦ καὶ 80οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐπηύξησε τὸ δίκτυον τῶν σιδηροδρόμων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καταπληκτικῶς, αὐξήσας τὸ μῆκος αὐτῶν κατὰ 10 000 μίλλια καὶ προσθέσας εἰς τὴν περιουσίαν του 100,000,000 δολλαρίων. Ὁ φυσιοδίφης Λαμὰρκ ἐπεράτωσε τὸ μέγιστόν του ἔργον, τὴν «Φυσικὴν ἱστορίαν τῶν Ἀσπονδύλων» κατὰ τὸ 78ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐπέζησε δὲ ἐν πλήρει διανοητικῇ ἀκμῇ μέχρις ἡλικίας 85 ἐτῶν.

Ὁ Γαλιλαῖος εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν ἀνεκάλυψε τὰς ἡμερησίας καὶ μηνιαίας ταλαντεύσεις τῆς Σελήνης. Ὁ Κάντιος 74 ἐτῶν συνέγραψε τὴν «Ἀνθρωπολογίαν» του, τὴν «Μεταφυσικὴν τῆς Ἠθικῆς» καὶ τὴν «Διαμάχην τῶν Δυνάμεων».

Ἐὰν ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους ἔχομεν τὸν Κάτωνα, ὅστις ἤρχισε τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἡλικίαν ὁ Πλούταρχος ἔλαβε τὰ πρῶτά του μαθήματα εἰς τὴν Λατινικήν, καὶ ὁ Σωκράτης εἰς τὴν χρῆσιν τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Ὁ Σιμωνίδης ἐβραβεύθη εἰς τὴν ποίησιν ὑπερογδοηκοντούτης.

Μεταξὺ δὲ τῶν νεωτέρων Τιτάνων τῆς διανοίας ὁ Γκαῖτε ἐπεράτωσε τὸν «Φάουστ» ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν, ἐνῷ ὁ Σεβρέϊλ, οὗ τινος αἱ ἀνακαλύψεις ἐπλούτισαν τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων, διῆγε βίον διανοητικῆς ἐνεργητικότητος, κατέχων περιφανῆ θέσιν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κύκλῳ τῶν Παρισίων μέχρι τοῦ 103ου ἔτους ὁ δὲ θάνατος τὸν ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸ ἐργαστήριόν του μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν.

Μὲ τοιαῦτα παραδείγματα τῆς ἀκμαιότητος τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου, τίς θὰ τολμήσῃ νὰ δογματίσῃ ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῆς διανοητικῆς ἀκμῆς καὶ νὰ θελήσῃ νὰ θέσῃ ὅριον εἰς τὴν χρησιμότητα οἱουδήποτε ἀνθρώπου;

ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

Ἰταλικόν τι περιοδικὸν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ θάλασσα εἶνε πλήρης θησαυρῶν περισσοτέρων ἢ τὰ ἐδάφη τῆς Ἀλάσκας καὶ τοῦ Τράνσδααλ, καθ' ὅσον αὕτη περικλείει ἐντὸς τῶν βυθῶν αὐτῆς μεγάλας ποσότητας πολυτίμων μετάλλων, νομισμάτων, κοσμημάτων καὶ ἔργων τέχνης. Ἡ Μεσόγειος εἶνε πλήρης πλοίων βυθισθέντων. Παρὰ τὰ Ἀντικύθηρα ἀνεκαλύφθη πρὸ ἐτῶν ἀρχαῖον πλοῖον ὅπερ μετέφερεν (πιθανῶς εἰς Ἰταλίαν) ὁλόκληρον φορτίον ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων, μέρος τῶν ὁποίων ἀνεσύρθη, κοσμοῦν ἤδη τὰς αἰθούσας τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείο . Παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Καλβαδὸς καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ταμέσεως, ἔχει ταφῇ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς ἀηττήτου Ἱσπανικῆς Ἀρμάδας ἣν ἡ τρικυμία διέλυσεν οἰκτρῶς. Ἡ «Φλώριδα», ναυαρχὶς τοῦ στόλου ἐκείνου, περιεῖχεν ὁλόκληρον χρηματικὸν θησαυρὸν ἐξ 750.000.000. Αὕτη κεῖται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν νῆσον Μὰν ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Δοῦκα δ' Ἀργάϋλ, ὅστις ἤδη ἐπέτρεψε τὴν ἐνέργειαν ἐρευνῶν. Ἐκ τοῦ πλοίου ἐκείνου ἀνεῦρον πυροβόλα, ὅπλα καὶ ἕτερα ἐξαρτήματα, πλὴν ὁ κολοσσιαῖος θησαυρὸς παραμένει εἰσέτι ἐντὸς τοῦ πλοίου, ἔνθα οὐδεὶς δύτης τολμᾷ νὰ κινδυνεύσῃ εἰσερχόμενος. Ὑπὸ τὰ ὕδατα τοῦ λιμένος τοῦ Βίγκο εὕρηνται τεθαμμένα δώδεκα πλοῖα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔφερε τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ τὸ 1702 τὰ πλοῖα ταῦτα προσεβλήθησαν παρὰ τοῦ ἡνωμένου Ἀγγλο-Ὁλλανδικοῦ στόλου καὶ κατεβυθίσθησαν ἐν τῷ λιμένι ἐκείνῳ. Ὁ θησαυρὸς δν ἔφερον ὑπολογίζεται εἰς 700 ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὕδατα τῆς Ὑερσέης καλύπτουσιν ἕτερον νεκρόν, τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν «Λοῦθιν», ὅπερ ἔφερε χρηματικὸν βοήθημα εἰς τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις, ὑπολογισθὲν εἰς 30,000,000. Ἡ Γαλλία κατὰ τὸ 1808 ἀπώλεσε πλέον τῶν 100,000,000 παρὰ τὰς Ὁλλανδικὰς ἀκτάς, κατὰ δὲ τὸ 1820 ὁ κόμης τοῦ Ἁγίου Παύλου παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἀπώλεσε τὸ βρίκιον «Νεαρὸς Ἐρρῖκος», ὅπερ ἔφερεν ὁλόκληρον φορτίον χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων. Ἐν Ναυαρίνῳ ἡ θάλασσα ἐκάλυψε τὸν θησαυρὸν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, εἰς δὲ τὴν Ναύπακτον πλοῖα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κατεβυθίσθησαν μετὰ τῶν θησαυρῶν οὓς ἔφερον, ὑπὸ τοῦ Αὐστρο-Ἱσπανικοῦ στόλου διοικουμένου παρὰ τοῦ Ἰωάννου τῆς Αὐστρίας. Ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μπαλακλάβας εἰς τὴν Κριμαίαν, διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, Ἀγγλικὸν πολεμικὸν ἐβυθίσθη μετὰ τοῦ ἐκ 5,000,000 λιρῶν ταμείου.

* * *

Πόσον μᾶς ταράττει ἡ ἰδέα τῆς περὶ ἡμῶν γνώμης τῶν ἄλλων, τῶν κρίσεων καὶ παρατηρήσεων αὐτῶν ! Μᾶς φαίνεται ἀνυπόφορον, ὅτι δυνατὸν νὰ ὑποβιβασθῶμεν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν γνωρίμων μας· θέλομεν διὰ παντὸς τρόπου νὰ μᾶς ἐπαινοῦν, νὰ μᾶς ἐκτιμοῦν. Παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς κούφου ἐπιθυμίας τῆς εὐφήμου μνείας, λησμονοῦμεν τὰ διδάγματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐλογίας, τὰς ὁποίας Αὐτὸς ὑπόσχεται εἰς τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι. Παράδοξον ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερηφανείας ἥτις ὑπνώττει εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας ἡμῶν! Ἂς κατέλθωμεν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἡμῶν, καὶ ἐκεῖ θὰ ἀκούσωμεν φωνὴν αὐστηροτέραν ἐκείνης τῶν ἀνθρώπων, ἥτις τώρα τόσον μᾶς ἐνοχλεῖ.

(Ἐκ τῆς «*Χριστοῦ* Μιμήσεως» τοῦ Θωμᾶ ἁ Κέμπις)

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ Ο ΥΠΝΟΣ

Ὁ Θωμᾶς Ἔδισσων, ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης, λέγει: «Οἱ ἄνθρωποι κοιμῶνται πολύ. Ναρκοῦσι τὸ σῶμά των διὰ τοῦ ὕπνου, διότι δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν ποσότητα, ἀλλὰ τὴν ποιότητα. Ὁ ἀνήρ, ὅστις παραμένει ὀκτὼ ἢ ἐννέα ὥρας ἐπὶ τῆς κλίνης συστρεφόμενος ἐν αὐτῇ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, δὲν ἀναπαύεται τοσοῦτον ὅσον ὁ κοιμώμενος ἡσύχως ἐπὶ πέντε μόνον ὥρας».

Ὁ Ἔδισσων ἀναμφιβόλως εἰς τὸν ὕπνον αὐτοῦ εἶναι ὀλίγον ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ. Τὸ ἡμερήσιον αὐτοῦ πρόγραμμα εἶναι εἴκοσιν ὡρῶν ἐργασία καὶ τεσσάρων ὡρῶν ὕπνος. Εὑρίσκει δὲ τὴν κατανομὴν ταύτην τοῦ εἰκοσιτετραώρου λίαν ἐπωφελῆ εἰς τὴν ὑγείαν του.

«Ὁ πάππος μου», λέγει, «ἔζησε μέχρις ἡλικίας 102 ἐτῶν, ὁ προπάππος μου ἀπέθανεν 104 ἐτῶν καὶ ὁ πατήρ μου 94. Οὐδεὶς ἐκ τῶν τριῶν διέθετε περισσοτέρας τῶν πέντε ὡρῶν πρὸς ὕπνον».

Ὁ Ἔδισσων τοσοῦτον μικρὰν σημασίαν δίδει εἰς τὸν ὕπνον, ὥστε διέρχεται δύο ἢ τρία ἡμερονύκτια ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του χωρὶς νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του· κατά τινα δὲ περίστασιν ἐξετέλεσε πειράματα ἐπὶ τῆς θεωρίας αὐτοῦ περὶ «ἀδιαφθόρου φωτὸς» πέντε ὅλας ἡμέρας καὶ πέντε νύκτας ἄϋπνος. Μετὰ τοῦτο ἐκοιμήθη ἐπὶ 24 ὥρας χωρὶς νὰ κινηθῇ κἂν ἐπὶ τῆς κλίνης του.

«Ἀλλά», λέγει, «ὁ ὕπνος οὗτος ἦτο τοσοῦτον βαθὺς καὶ εὐχάριστος, ὥστε ἐγερθεὶς ἐξ αὐτοῦ ἐπανέλαβα τὴν ἐργασίαν μου μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς ἀντοχῆς ὡς ἂν οὐδὲν εἶχε συμβῇ τὸ ἔκτακτον».

Ὁ Ἔδισσων ἀδυνατεῖ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα διὰ τίνα λόγον κοιμώμεθα τὴν νύκτα. «Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἶναι ὅτι ὁ ἥλιος ἐξαφανίζεται εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν, ἐνῷ μᾶς φωτίζει εἰς τὴν ἄλλην. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀξία τῆς διαφορᾶς ταύτης; Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἁπλῆ συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν. Κατέστημεν ὡς αἱ ὄρνιθες, αἱ ὁποῖαι ὅταν ἐπέλθῃ τὸ σκότος μεταβαίνουν πρὸς ὕπνον».

Λεπτομερὴς ἔρευνα θ᾽ ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ μέγιστοι ἐργάται τῆς ἀνθρωπότητος ὑπῆρξαν τοσοῦτον ἀδιάφοροι εἰς τὸν ὕπνον ὅσον καὶ ὁ Ἔδισσων. Ὁ Μέγας Ναπολέων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐνδόξων ἡμερῶν του, σπανίως ἐκοιμᾶτο πλειότερον τῶν τεσσάρων ὡρῶν. Ἡ πέμπτη πρωινὴ εὕρισκεν αὐτὸν πάντοτε βυθισμένον εἰς τὴν μελέτην σχεδίων διὰ τὰς ἐκστρατείας του ἢ ἡγούμενον τῶν ἀνδρῶν του, ἐνῷ συγχρόνως οὐδέποτε ἔπαυσε τοῦ νὰ ἦναι ὁ τελευταῖος μεταβαίνων νὰ κοιμηθῇ. Ὡς πλεῖστοι ἄλλοι μεγάλοι ἄνδρες, εἶχεν ἐν τούτοις τὴν ἱκανότητα νὰ κοιμᾶται κατὰ βούλησιν, νὰ κλείῃ τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπί τινας στιγμὰς καὶ νὰ κοιμᾶται βαθύτατα. Ὁ Οὐέλλιγκτων εἶχε τὴν αὐτὴν θαυμαστὴν ἱκανότητα τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου του. Κατὰ τὴν Ἱσπανικὴν αὐτοῦ ἐκστρατείαν, καίτοι εὑρίσκετο περὶ τὰ τέλη τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου, σπανίως ἐκοιμήθη πλειότερον τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ὡρῶν κατὰ συνέχειαν. Ἠδύνατο

ὅμως νὰ κοιμᾶται ὁπόταν ἤθελε ἐπί τινας στιγμὰς καὶ μάλιστα ἔφιππος ὤν, τοῦθ' ὅπερ καθίστα αὐτόν, ὡς ἔλεγε, «νέον ἄνθρωπον».

Ὁ Κόβδεν, ὅστις σπανίως παρέμενεν ἐπὶ τῆς κλίνης μετὰ τὴν τετάρτην πρωινὴν κατὰ τὸ θέρος καὶ τὴν πέμπτην κατὰ τὸν χειμῶνα, εἶπεν: «Ἂν δὲν εἶχον τὸ προτέρημα νὰ κοιμῶμαι ἐντὸς πέντε λεπτῶν κατόπιν τῆς κοπιωδεστέρας πνευματικῆς ἐργασίας, δὲν θὰ ὑπῆρχον ἐν τῇ ζωῇ.

Ὁ Θιέρσος, ὁ πρόεδρος τῆς τρίτης Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐπὶ ἔτη ἠγείρετο τῆς κλίνης καὶ ἤρχιζεν ἐργαζόμενος τὴν τετάρτην πρωινήν. Ὁ πρόεδρος Φέλιξ Φὼρ συνήθιζε νὰ λαμβάνῃ ψυχρὸν λουτρὸν τὴν πέμπτην πρωινήν, θέρους τε καὶ χειμῶνος, καί τοι οὐδέποτε σχεδὸν ἀπεσύρετο ὅπως ἀναπαυθῇ πρὸ τῆς δευτέρας πρωινῆς.

Παρομοίαν τακτικὴν ἀκολουθοῦσι πλεῖστοι ἄλλοι πολιτικοὶ καὶ διπλωμάται. Ὁ λόρδος Χάλδεϋν περιώρισε τὸν ὕπνον αὐτοῦ εἰς τέσσαρας μόνον ὥρας, ὁ δὲ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Ἄσκουϊθ ἀποσύρεται πρὸς ὕπνον τὴν δευτέραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ τρεῖς ὥρας βραδύτερον λαμβάνει τὸ πρωινὸν αὐτοῦ ρόφημα, κύπελλον θερμοῦ καφφέ.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΕΝ ΤΗι ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑι

Πῶς πραγματοποιεῖται ἡ γόνιμος ἀρχὴ τῆς Εὐαγγελικῆς ἠθικῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ: Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Νέα Διαθήκη πραγματεύεται μετὰ περισσοτέρας λεπτομερείας τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Χριστιανικὴν Οἰκογένειαν, ἢ τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὸν Ὀργανισμὸν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ φρονοῦμεν ὅτι εἶναι πολὺ χρήσιμον νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ ἐν πρώτοις θὰ ἐξετάσωμεν ***ποία εἶναι ἡ ἀρχή, ἐπὶ τῆς ὁποίας πρέπει*** συμφώνως πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ***νὰ στηρίζεται ἡ οἰκογένεια.*** Ἡ ἀρχὴ αὕτη διατυποῦται θαυμασίως εἰς τοὺς λόγους Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ πρὸς τὸν Ἰσραήλ: «Ἐγὼ ὅμως καὶ ὁ οἶκος μου θέλομεν λατρεύει τὸν Κύριον» (Ἰησ. Ναυῆ κδ' 15).

Ὁ προορισμὸς λοιπὸν τῆς οἰκογενείας εἶναι νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεόν. Θὰ παρετηρήσατε βεβαίως ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὴν γενικὴν ἀρχὴν ἁπάσης τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Εἶναι ἀρχὴ ὑπακοῆς, ταπεινοφροσύνης καὶ ἀγάπης. Ὁ Χριστιανὸς δὲν ζῇ δι' ἑαυτόν· ζῇ διὰ τὸν Θεόν. Δὲν ὑπερισχύει ἡ ἰδική του θέλησις· τοὐναντίον τὴν θέλησίν του κάμπτει, ἐν ἀνάγκῃ συντρίβει πρὸ τοῦ Θείου θελήματος. Ἡ ὑπηρεσία κατὰ τὴν χριστιανικήν της ἔννοιαν, εἶναι ὑπακοὴ ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀγάπῃ. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη πρὸ τὸν Θεὸν δὲν εἶναι ***δουλεία***· συμβιβάζεται πρὸς τὴν εὐρυτάτην ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν. Οὐχ ἧττον ὅμως προϋποθέτει τὴν ὁλοσχερῆ ἀφιέρωσιν τοῦ ἀτόμου εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις μᾶς ἔσωσεν. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀρχὴ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς εὑρίσκει λοιπὸν μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας αὐτῆς ἐφαρμογὰς εἰς τὸν κύκλον τῶν προσφιλεστάτων μας—εἰς τὴν οἰκογέ-

νειαν. Καὶ ἐκεῖ, ὅπως καὶ καθ' ὅλην τὴν γραμμήν, ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετήσωμεν τὸν Θεὸν διττῶς: ***ἐν τῇ οἰκογενείᾳ*** καὶ ***διὰ τῆς οἰκογενείας.***

Τί σημαίνει τὸ νὰ ὑπηρετῇ τις τὸν Θεὸν ***ἐν τῇ οἰκογενείᾳ;***

Ὑπηρετεῖν, ὡς εἴπομεν, σημαίνει τὸ νὰ λησμονῇ κανεὶς τὸν ***ἑαυτόν του***, ἵνα ἀφιερωθῇ ὁλοκλήρως εἰς τὸν Θεόν· εἶναι τὸ νὰ ***ἀπολέσῃ τὴν ζωήν του ἵνα ἐπανεύρῃ αὐτὴν ἐν τῷ Θεῷ.*** Ἑπομένως τὸ ὑπηρετεῖν τὸν Θεὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ σημαίνει ὄχι νὰ ζητῇ τις πρωτίστως τὴν ἰδίαν του εὐτυχίαν εἰς τὰς οἰκογενειακὰς ταύτας σχέσεις, τὰς τόσον πολυτίμους καὶ γλυκείας, ἀλλὰ πρὸ παντός, νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐν αὐταῖς καὶ δι' αὐτῶν. Σημαίνει τὸ νὰ δίδῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν μίαν κατεύθυνσιν, ἕνα σκοπὸν εὐγενῆ, ὑψηλόν, ἐκτὸς τοῦ ἀτόμου· ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃ κανεὶς ὅτι ὅπως τὸ ἄτομον οὕτω καὶ ἡ οἰκογένεια, δὲν πρέπει νὰ ζῇ δι' ἑαυτήν, ἀλλ' ὅτι τὸ τέλος καὶ ὁ προορισμὸς αὐτῆς εἶναι ἐν τῷ Θεῷ. Ἂς προσέξωμεν, μήπως εἰς τὰ μυχαίτατα βάθη τῆς ψυχῆς μας, εἴπωμεν, «Ἐγὼ ὅμως θὰ ὑπηρετήσω τὸν οἶκόν μου πρὸ παντός!»

Διότι πολλοὶ δυστυχῶς, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν κατ' ὄνομα Χριστιανῶν, εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔλαβον ὡς σύνθημα τῆς ζωῆς των τὴν ἀσεβῆ ταύτην ἀπόφασιν, καὶ τὴν πραγματοποιοῦν ἐπακριβῶς! Φαντάζονται ὅτι εἶναι ἐν τάξει μὲ τὸ καθῆκον των, διότι παρῃτήθησαν τῶν καταφόρων ἠθικῶν παρεκτροπῶν καὶ διότι ἐπιδιώκουν τὴν εὐτυχίαν των ἐντὸς τοῦ εἰρηνικοῦ κύκλου τῆς οἰκογενείας. Ἀπατῶνται οἰκτρῶς. Εἶναι ἐπίσης εὔκολον νὰ ἀπολέσῃ τις τὴν ψυχήν του ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων του, ὅσον καὶ ἐν τῷ κυκεῶνι τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Ὑπάρχει πλῆθος ἀνθρώπων, οἵ ὁποῖοι φθάνουν εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Θεοῦ κατὰ τρόπον ἔντιμον, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς κανονικῆς καὶ εὐτάκτου ζωῆς, καὶ μὲ τὰς ἕξεις τὰς πλέον ἀνεπιλήπτους. Διότι ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς μορφῆς τῆς ἁμαρτίας. Συνίσταται οὐσιαστικῶς ***εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ***, εἰς τὴν ἀνοησίαν τοῦ πλάσματος, τοῦ ζητοῦντος τὸ κέντρον καὶ τὸν σκοπόν του ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντὶ νὰ τὸν ζητῇ εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ταυτοχρόνως ὁ Δημιουργὸς καὶ ὁ Λυτρωτὴς αὐτοῦ.

Ὁ ὁμαδικὸς ἐγωϊσμός, δηλ. ὁ ἐγωϊσμὸς τῶν πολλῶν, δὲν παύει τοῦ νὰ ἦναι ἐγωϊσμός, ὅταν δὲ συγκεντρώνῃ τις ὄχι εἰς τὸ ἄτομόν του, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκογένειάν του τὴν ἀφοσίωσιν ἥτις ὀφείλεται εἰς τὸν Θεόν, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ὑπὸ κατάκρισιν.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι πηγὴ ἀπολαύσεων χαροποιῶν καὶ νομίμων· ἔχει δὲ καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῆς, καὶ τέλος, στηρίζεται ἐπὶ τῶν τρυφερωτάτων αἰσθημάτων. Ἀλλ' ἡ διακήρυξις τὴν ὁποίαν περιέχουν οἱ ἀνωτέρω λόγοι Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, δὲν πραγματοποιοῦνται σοβαρῶς, εἰμὴ ὅταν ἦναι κανεὶς πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογενείας χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὁ φροντίζων ὑπερμέτρως διὰ τὴν ἀταραξίαν καὶ γαλήνην τοῦ οἰκιακοῦ του βίου, δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὑπηρετεῖ τὸν Θεὸν μετὰ τοῦ οἴκου του. Βεβαίως αἱ γλυκεῖαι ἐκεῖναι ἀναπαύσεις ἔχουν τὴν θέσιν των ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ· αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ ὁποίου ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι ἠθικὴ ξηρὰ καὶ ἀποκρουστική,—ἀναγνωρίζει τὴν δικαίαν ταύτην ἀξίωσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς ὡς Χριστιανοί, εἴμεθα ἐλλιπεῖς

ἀπέναντι τῆς ὑπηρεσίας ἣν ὀφείλομεν εἰς τὸν Θεόν, ὅταν δὲν ἀποφασίζωμεν νὰ παραιτηθῶμεν τῶν οἰκογενειακῶν ἀπολαύσεων, εἴτε πρὸς στιγμήν, εἴτε ἐπὶ χρονικὸν διάστημα μακρότερον, ἀναλόγως τῆς ὑποχρεώσεώς μας. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἵτινες ἀμελοῦν τὸ καθῆκον χάριν τῆς οἰκογενειακῆς ἀπολαύσεως· εἶναι κυριολεκτικῶς αἰχμάλωτοι ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς οἰκογενειακῆς των στοργῆς. Θεωροῦν ἱερὸν τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον συνηθίζουν νὰ ἀφιερώνουν εἰς τὴν οἰκογένειαν. Καὶ ὅμως ἓν καθῆκον ἔτι ἱερώτερον τοὺς καλεῖ νὰ θυσιάσουν μέρος τοῦ χρόνου τούτου, πρὸς ἐπίσκεψιν ἑνὸς πτωχοῦ, πρὸς ἐνίσχυσιν ἑνὸς φιλανθρωπικοῦ ἔργου, ἤ, ἂν ἀνήκουν εἰς ἐκκλησίαν τινά, πρὸς συνεργασίαν ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ζωτικότητος ταύτης. Οἱ τοιοῦτοι, οἵτινες προβάλλουν τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν ὡς φραγμόν, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἀποσύρονται, δὲν δικαιοῦνται νὰ προφέρουν τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων λέγουν: «Ἐγὼ θὰ ὑπηρετήσω τὴν οἰκογένειάν μου καὶ θὰ λησμονήσω τὸν Θεόν».

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ θυσιάζῃ κανεὶς τὴν χαρὰν τῶν οἰκογενειακῶν ἀπολαύσεων χάριν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Θεοῦ· πρέπει ἀκόμη νὰ ὑποτάσσῃ καὶ ***τὰ συμφέροντα*** τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἡ ***αὐταπάτη*** εἶναι εὔκολον πρᾶγμα. Πόσοι χριστιανοὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ὅτι ἐξασφαλίζουν τὴν εὐμάρειαν, τὸν πλοῦτον εἰς τὰ τέκνα των, ἀνοίγουν διάπλατα τὴν καρδίαν των εἰς τὴν ἀπληστίαν τοῦ κέρδους! Θὰ ἐδίσταζον νὰ ἐγκολπωθοῖν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου ἂν ἐπρόκειτο μόνον δι' ἑαυτούς· ἀλλὰ θεωροῦν ἑαυτοὺς ἐν τάξει ὅταν ἐπιδιώκουν τὸν πλοῦτον ἀπλήστως διὰ τὴν οἰκογένειάν των.

Καὶ πάλιν. Ἄνθρωπός τις εὑρίσκεται πρὸ τοῦ διλήμματος, εἴτε νὰ ἐγκαταλείψῃ θέσιν ἢ ἐπιχείρησιν συμφέρουσαν, εἴτε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὰς πεποιθήσεις του καὶ τὰς ὑποδείξεις τῆς συνειδήσεώς του. Τὸ καθῆκόν του εἶναι σαφές: Ἐὰν ἦτο μόνος, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο ἢ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, δὲν θὰ ἐδίσταζεν· ἀλλὰ σκέπτεται τὰ τέκνα του καὶ ἀνθίσταται εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, ἥτις εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Προδίδει, ἀνάνδρως, τὸ καθῆκον χάριν τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἄλλος πάλιν ἀρνεῖται νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ γενναίων δωρεῶν τὸ ἱερὸν ἔργον τοῦ Θεοῦ, μὴ θέλων νὰ ἐλαττώσῃ τὸ κεφάλαιον τῆς περιουσίας τὴν ὁποίαν θὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὰ τέκνα του. Ὁ τοιοῦτος δὲν ἀντελήφθη ποτὲ ὅτι ἡ πολυτιμοτάτη κληρονομία τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀφήσῃ εἰς αὐτά, εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀφοσιώσεως· λησμονεῖ ὅτι ἡ ἠθικὴ κληρονομία τῆς οἰκογενείας, αἱ παραδόσεις τῆς γενναιοδωρίας, τοῦ πνεύματος τῆς αὐτοθυσίας, τῶν εὐγενῶν παραδειγμάτων, δὲν πρέπει νὰ θυσιασθοῦν ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς κληρονομίας, ἥτις διατηρηθεῖσα καὶ ἐπαυξηθεῖσα ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας, μεταδίδει μαζὺ μὲ τὸ φθαρτὸν χρυσίον καὶ τὴν σκληρὰν ἀπληστίαν τοῦ φιλαργύρου, τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας ἐπιθυμίας, αἵτινες συχνὰ ἀνάπτουν ἐν τῇ διεφθαρμένῃ ψυχῇ πῦρ, ὅπερ οὐδέποτε σβέννυται. Ὁ τοιοῦτος, εὑρισκόμενος ἀντιμέτωπος ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὸν Θεόν, ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, δὲν διστάζει νὰ προτιμήσῃ τὴν οἰκογένειαν καὶ μάλιστα συγχαίρει ἑαυτὸν διὰ τὴν τοιαύτην του ἀπόφασιν. Νομίζει ὅτι εἶναι φρόνιμος, δίκαιος, ἀγαθὸς πατήρ, ἐνῷ δὲν

εἶναι εἰμὴ εἷς ἄπληστος φιλοχρήματος συμφεροντολόγος, κρυπτόμενος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς πατρικῆς στοργῆς. Τὸ νὰ ἀπαρνηθῇ κανεὶς τὰς ἀτομικάς του ἀπολαύσεις, νὰ θυσιάσῃ τὰ προσωπικά του συμφέροντα, εἶναι σχετικῶς εὔκολον. Ἡ θυσία, ἥτις στοιχίζει περισσότερον εἶναι ἡ θυσία τῶν αἰσθημάτων· συνίσταται δὲ αὕτη εἰς τὴν πλήρη καθυπόταξιν τούτων πρὸς τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ὀφείλει πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ ὡραία καὶ ἀνδρικὴ δήλωσις τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ μᾶς διδάσκει ὅτι διὰ νὰ ὑπηρετήσωμεν τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἀφήσωμεν μεταξὺ τῆς πρὸς Αὐτὸν καὶ τῆς πρὸς τὸ πλάσμα ἀγάπης μας, τόσην ἀπόστασιν, ὅση ὑπάρχει μεταξὺ ἀγάπης καὶ μίσους—μὲ ἄλλας λέξεις, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα ἡμῶν αἰσθήματα πρέπει νὰ ἦναι τελείως ὑποτεταγμένα εἰς τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς μᾶς ἐμπνέει. Ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἕτοιμοι, εἰς πᾶσαν στιγμήν, νὰ τὰς θυσιάσωμεν ὑπὲρ τοῦ θελήματος Αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ζητήσωμεν ὑπεκφυγὰς τοῦ καθήκοντος τούτου.

Ὑπηρετοῦμεν ἆρά γε τὸν Θεὸν ὅταν παραχωρῶμεν εἰς αὐτὸν θέσιν δευτερεύουσαν εἰς τῇ καρδίᾳ μας, τὴν δὲ πρώτην φυλάττομεν διὰ τοὺς οἰκείους μας; Ποσάκις δὲν ἐπιδαψιλεύομεν εἰς τούτους τὰς τρυφεροτάτας καὶ θερμοτάτας ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης μας, εἰς δὲ τὸν Θεὸν παρέχομεν μίαν ψυχρὰν καὶ ἄτονον ἀγάπην, ἐπιπολαίαν καὶ ἐστερημένην οἱασδήποτε θερμότητος καὶ πραγματικότητος! Ἡ μὴ ἀναγεννημένη ψυχὴ δυστυχῶς ρέπει πρὸς τὰ γήϊνα καὶ εἰς ὅ,τι ἔχει ὑλικώτερον· ἐκεῖ δίδει τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀγάπης της καὶ ὅ,τι ἔχει καλλίτερον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Θεόν, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ρίπτει τὰ περισσεύματα τῆς ἀγάπης μιᾶς καρδίας εἰδωλολάτριδος. Τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις τοιουτοτρόπως τὸν Θεόν, εἶναι ἆρά γε ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ τὸν ὑπηρετῇ; Δὲν εἶναι μᾶλλον μετατροπὴ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας εἰς βωμὸν εἰδώλον καὶ τῆς ἀγάπης τῆς οἰκογενείας εἰς ἔνοχον εἰδωλολατρείαν; Δὲν εἶναι μία διακήρυξις ὅτι ὑπηρετεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν οἰκογένειάν του, καὶ λησμονεῖ τὸν Θεόν;

Ἂς μάθῃ ὅθεν ἕκαστος νὰ θυσιάζῃ εἰς τὸν Θεὸν πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ—ἀπολαύσεις, συμφέροντα, ἀγάπην—καὶ ἂς κυριαρχήσῃ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ: «Ἐγὼ καὶ ὁ Οἶκός μου θέλομεν λατρεύει τὸν Κύριον».

(La Bonne Revue) EDMOND DE PRESSENSÉ

ΣΗΜ. Ὁ Ἐδμόνδος δὲ Πρεσσανσὲ (1824—1891) ἐκ τῶν διασημοτέρων θεολόγων καὶ ἱεροκηρύκων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γαλλίας, ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὑπέρμαχος τῆς διαδόσεως τῶν Ἁγ. Γραφῶν καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Κράτους, ἣν ὑπεστήριξεν ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἐθνοσυνελεύσει καὶ Γερουσίᾳ, ὧν ἐχρημάτισε μέλος. Τὰ κυριώτερα συγγράμματά του ἦσαν: «Ἱστορία τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας», «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις», «Ζωὴ καὶ ἐποχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (ἀνασκευὴ τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ρενάν), «Αἱ πρῶται ἀρχαί», «Τὸ κοσμογονικὸν πρόβλημα», «Τὸ πρόβλημα τῆς γνώσεως».

ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΠΛΟΥΣΙΟΙ

Διήγημα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τοῦ Φρ. Κοππέ.

[συνέχεια].

Ἡ ἅμαξα ἐν τοσούτῳ ἐστάθη, ὁ δὲ Ἀββᾶς Μουλὲν προβαλὼν τὴν κεφαλήν, εἶδεν ὑψούμενον ὑπεράνω τῆς ὁμίχλης τὸν θόλον τοῦ Πανθέου, ἀμέσως δὲ πρὸ αὐτοῦ ἓν χαμηλόσπιτον μὲ προαύλιον καὶ κιγκλιδωτὴν θύραν, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἀνέγνωσε τὴν ἐπιγραφήν: «***Παρθεναγωγεῖον Δδος Λατουρνύρ***».

Ἦτο τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας του. Κατῆλθε καὶ ἔκρουσε τὸν κώδωνα. Μικρά τις ὑπηρέτρια ἐπαρουσιάσθη, ἥτις ἐξαφνίσθη εἰς τὴν θέαν τοῦ σεβασμίου λευκοτρίχου ἱερέως καὶ ἔσπευσε νὰ ἀνοίξῃ διάπλατα τὴν θύραν, λέγουσα:

— Ἡ κυρία εἶναι στὸ τραπέζι . . . ἀλλὰ δὲν πειράζει, ὁρίσατε μέσα!»

Ὁ ἱερεὺς τὴν ἠκολούθησε πρὸς τὸν οἰκίσκον, διελθὼν μικροσκοπικὸν κηπάριον, ὅπου ἔτρεμον ὑπὸ τὴν παγερὰν ὁμίχλην σκελετώδη τινὰ δενδρύλλια. Ἡ διανοιχθεῖσα θύρα τῆς οἰκίας ἀφῆκε νὰ διαχυθῇ ζωηρὸν φῶς καὶ συναυλία ὅλη εὐθύμων παιδικῶν φωνῶν καὶ γελώτων.

Μία αἴθουσα σχολείου—πτωχικοῦ σχολείου—μὲ ἀσβεστωμένους τοίχους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκρέμοντο γεωγραφικοὶ χάρται καὶ πλαισιωμένα ρητά. Τὰ θρανία καὶ ἡ ἕδρα εἶχον παραμερισθῆ πρὸς τοὺς τοίχους καὶ ἄφινον ἀρκετὰ μεγάλον χῶρον ἐλεύθερον εἰς τὸ μέσον, ὅπου ἦτο μία μεγάλη στρογγύλη τράπεζα, φωτιζομένη ἀπὸ δύο λάμπας, περὶ τὴν ὁποίαν ἐκάθηντο δεκὰς μικρῶν κορασίων καὶ μία μεσῆλιξ κυρία.

Ἡ κυρία αὕτη θὰ ἦτο ἄλλοτε καλλονὴ μελαγχροινή, ἀλλὰ τῆς μεμακρυσμένης ἐκείνης ὡραιότητος εἶχον ἀπομείνει μόνον δύο ζωηροὶ μαῦροι ὀφθαλμοί, δύο ἐρυθρὰ μάγουλα καὶ δύο μακροὶ βόστρυχοι, οἱ ὁποῖοι ἐκρέμοντο ἔμπροσθεν τῶν ὤτων της, κατὰ τὸν τότε «Ἀγγλικὸν» συρμόν, καὶ ἦσαν ὄχι πλέον μαῦροι, ἀλλὰ λευκοὶ ὡς μέταξα. Ἀλλὰ πόσον φιλόφρον τὸ μειδίαμά της! Πόσην εὐθυμίαν καὶ ὑγείαν ἀπέπνεεν ὅλη της ἡ φυσιογνωμία!

Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήχθη ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, ἡ Δεσποινὶς Λατουρνύρ, μὲ μίαν πετσέταν καρφωμένην ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ μεταξωτοῦ της φορέματος (τοῦ μόνου πιθανὸν τὸ ὁποῖον εἶχε) ἔκοπτε προσεκτικῶς διὰ μεγάλης μαχαίρας ἕνα γάλον (διάνον) ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ὁποίου ἐξεχύνετο μάζα ἀχνίζουσα καὶ εὔοσμος «παραγεμίσματος», ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν καρφωμένα ἐν ἐκστάσει, τὰ λαίμαργα βλέμματα τῶν συνδαιτυμόνων.

Ὡρισμένως, δὲν ἔτρωγον γάλον ψητὸν συχνὰ τὰ κοράσια αὐτά! Τοῦτο ἦτο φανερὸν ἐκ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκράτουν τὴν ἀναπνοήν των κυττάζοντα τὸ ἐξαίσιον φαγητόν! Δὲν ἦσαν, ἐν τούτοις, παιδιὰ τοῦ λαοῦ, τέκνα ἐργατῶν, διότι ἡ ἐργατικὴ τάξις τρέφεται καλὰ εἰς τὸν τόπον μας, καὶ τὰ «πουλερικὰ» συχνὰ ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς τραπέζης των.

Ὄχι· αἱ μαθήτριαι τῆς Δδος Λατουρνὺρ ἀνῆκον εἰς τὴν μικρὰν ἀστικὴν

τάξιν· ἦσαν τέκνα γονέων πτωχῶν μικροϋπαλλήλων, μικρεμπόρων, καὶ προητοιμάζοντο ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς γεροντοκόρης πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πτυχίου τῆς δημοδιδασκαλίσσης.

Οὐδέποτε ὁ Ἀββᾶς Μουλὲν εἶχεν ἴδει τόσην διάχυσιν καὶ χαρὰν προσδοκίας ἐπὶ τῇ θέᾳ ἑνὸς ψητοῦ γάλου, καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος ἐπλήσθη χαρᾶς. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν ἐξέπληττεν ἦτο ἡ εὔθυμος καὶ εὔρωστος ὄψις τῆς οἰκοδεσποίνης, τὴν ὁποίαν ὁ Ρενωδὲλ τοῦ εἶχε περιγράψει ὡς φιλάσθενον καὶ νευροπαθῆ.

Μόλις ἐνεφανίσθη ὁ ἱερεύς, αἱ κορασίδες ἠγέρθησαν ἐκ σεβασμοῦ. Ἠγέρθη καὶ ἡ διδασκάλισσά των, κρατοῦσα τὸ μακρὸν καὶ κοπτερὸν μαχαίριον εἰς τὴν δεξιάν της.

— «Ἡ Δεσποινὶς Λατουρνύρ ;» ἠρώτησε μὲ κάποιον ἐνδοιασμὸν ὁ Ἀββᾶς Μουλέν.

— «Εἰς τὰς διαταγάς σας, πάτερ μου», ἀπεκρίθη μετὰ πολλῆς εὐπροσηγορίας ἐκείνη.

— «Λυποῦμαι, κυρία μου, ὅτι διακόπτω τὸ δεῖπνόν σας, ἀλλ' εἶμαι κομιστὴς καλῶν εἰδήσεων, καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοῦ χαρίσετε ὀλίγα λεπτὰ δι' ἰδιαιτέραν συνομιλίαν».

— «Τίποτε εὐκολώτερον», ἀπήντησε μετά τινος συγκινήσεως ἡ Δὶς Λατουρνύρ. «Φέξε τὸν κύριον εἰς τὴν σάλαν, Κλημεντίνη, καὶ σεῖς, παιδιά μου, νὰ μὲ περιμείνετε ὀλίγον—θὰ εἶσθε φρόνιμα, δὲν εἶναι ἔτσι ;»

— «Μάλιστα, κυρία Διευθύντρια», ἀπεκρίθησαν εὐπειθῶς ἐκεῖναι μιᾷ φωνῇ, ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐκείνη ὡμοίαζε μὲ χορὸν τῶν ἀρχαίων δραμάτων—ἦτο χορὸς ὑποκώφων ἀναστεναγμῶν καὶ συγκρατουμένων δακρύων . . . Πῶς ! . . Νὰ κρυώσῃ τὸ ὡραῖον φαγητόν. Νὰ κάθωνται ἐκεῖ, νὰ βλέπουν τὰ τραγανὰ μέλη τοῦ γάλου νὰ παγώνουν ! . . . τὴν ἀχνίζουσαν καὶ εὐωδιάζουσαν γέμισιν νὰ κρυσταλλώνῃ ! . . .

Εἰς τὴν κοσμίαν ἀλλὰ πενιχρὰν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς παρακολουθήσας τὴν Διευθύντριαν ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, ἐκάθησεν ἀπέναντι αὐτῆς, σκεπτόμενος πῶς νὰ τῇ ἀναγγείλῃ τὴν χαροποιὰν εἴδησιν. Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς δὲν διεκρίνετο ὡς διπλωμάτης· τοὐναντίον ἦτο ἐλάχιστα ἐπιτήδειος, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ἄνευ προοιμίου καὶ ἀπεριφράστου τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν γεροντοκόρην τὸ καταπληκτικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Ρενωδὲλ ἐπέστρεφεν εἰς αὐτὴν τὴν περιουσίαν της· εἰς βεβαίωσιν δὲ τῆς ἐπαρουσίασεν ἀποτόμως τὴν διὰ τριακοσίας ἑξήκοντα ἓξ χιλιάδας τετρακοσίας τεσσαράκοντα τρία φράγκα ἐπιταγὴν εἰς τὸ ὄνομά της. Ἀποπληκτικὴ χροιὰ ἔβαψεν ἀποτόμως τὰς παρειὰς καὶ τὸ μέτωπον τῆς γεροντοκόρης, ἔμεινε δὲ ἐπὶ στιγμὴν ἄφωνος καὶ σχεδὸν χωρὶς νὰ ἀναπνέῃ. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος τῆς ἀποπληξίας ἀπεσοβήθη ὑπὸ κατακλυσμοῦ δακρύων καὶ λυγμῶν καὶ χειμάρρου λέξεων καὶ φράσεων ἀσυναρτήτων, εἰς τὰς ὁποίας εὐχαί, εὐλογίαι, ἐπικλήσεις καὶ εὐχαριστίαι ἠκούοντο φύρδην μίγδην ἀναμεμιγμέναι μὲ διαφόρους ἀνακοινώσεις τῶν λεπτομερειῶν τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας.

Τὴν διάχυσιν ταύτην διέκοψε τέλος παιδικὴ φωνή, ὀξεῖα, διαπεραστική, ἀπὸ τὴν τραπεζαρίαν.

— «Ἡ Ἐρνεστίνη!» ἀνεφώνησεν ἡ Δὶς Λατουρνύρ, ἀναπηδῶσα ἐκ τοῦ καθίσματός της.

— «Συγγνώμην, πάτερ μου! θέλετε νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν τραπεζαρίαν; Αὐτὴ ἡ μικρὰ ἀνυπομονεῖ. Ἀλήθεια, τὰ ἐλησμόνησα τὰ παιδιά μου εἰς τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐφέρατε. Ἂς ἐπιστρέψωμεν ἐκεῖ· ἡ ὁμιλία μας δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐνώπιόν των».

Καὶ ἔσπευσε, πετῶσα σχεδόν, νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τοῦ ἑστιατορίου, ὅπως εἰσέλθῃ ὁ ἱερεύς.

— «Κλημεντίνη! ἕνα κάθισμα διὰ τὴν αἰδεσιμότητά του. Ἐὰν δὲν ἐδειπνήσατε, πάτερ μου, θὰ μᾶς τιμήσητε μεγάλως ἐὰν λάβητε μέρος εἰς τὴν μικράν μας ἑορτήν».

Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν ὁ Ἀββᾶς Μουλὲν θὰ ἐδέχετο προθύμως τὴν τόσον ἐγκάρδιον πρόσκλησιν τῆς Δδος Λατουρνύρ, διότι ἦτο πράγματι νῆστις καὶ ὁ στόμαχός του ἤδη ἔδιδε τὸ σύνθημα τοῦ δείπνου. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ κάμῃ δύο ἀκόμη ἐπισκέψεις πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ὅθεν ἐπροφασίσθη ἔλλειψιν καιροῦ καὶ ἐδέχθη μόνον ἓν ποτήριον οἴνου μὲ βούτημα, ἐνῷ ἡ διευθύντρια διένειμε μὲ ἀμερόληπτον ἀκρίβειαν τὸ ψητὸν εἰς τὰς μικράς της μαθητρίας, ἐναβρυομένη μὲ μητρικὴν ὅλως στοργὴν εἰς τὸ ἐπαγωγὸν θέαμα τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ὀρέξεως παιδίων, διὰ τὰ ὁποῖα τὸ κρέας δὲν ἀποτελεῖ φαγητὸν καθημερινόν.

— «Βλέπετε, πάτερ», εἶπε, περιφέρουσα βλέμμα στοργῆς πέριξ τῆς τραπέζης, «δὲν εἶμαι πλουσία, ἢ μᾶλλον δὲν ἤμην πλουσία πρὸ πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἠμπόδισε νὰ ἑορτάζω τὰ Χριστούγεννα μὲ ἕνα γεῦμα, τὸ ὁποῖον προσφέρω εἰς τὰς ἀγαπητάς μου μαθητρίας κατ' ἔτος. Τώρα δέ, ἂν καὶ ἔγεινα πλουσία, θὰ κρατήσω τὸ σχολεῖόν μου, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ δύναμαι νὰ ἐξακολουθῶ νὰ ἀπολαμβάνω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ προσφέρω τὸ γεῦμα τοῦτο εἰς τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδιά. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ παραθέτω ὅμοιον γεῦμα εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ ἔτους».

— «Κυρία μου», ἤρχισε λέγων ὁ Ἀββᾶς Μουλέν, καὶ ἐσταμάτησε... «συγχωρήσατέ με ἂν φαίνωμαι ἀδιάκριτος, ἀλλ' ὁ Ρενωδὲλ μοὶ εἶχεν ὁμιλήσει περὶ ὑμῶν ὡς . . .»

— «Ὡς ἐγωϊστρίας!» ὑπέλαβεν ἡ Δὶς Λατουρνύρ, γελῶσα ἀφελῶς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας· «ναί, πάτερ μου, ὁ Ρενωδὲλ σᾶς εἶπε τὴν ἀλήθειαν!»

— «Πῶς τοῦτο;»

— «Ἤμην μιὰ γεροντοκόρη γελοία, ἡ μόνη μου σκέψις ἦτο διὰ τὴν ὑγείαν μου, καὶ εἶχα ὅλην μου τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην εἰς τὴν χώνευσίν μου, αἰωνίως παραπονουμένη. Ναί, τοιαύτη ἤμην ἐγώ, ὅταν μὲ ἐγνώριζεν ὁ Ρενωδέλ. Καί, ἂν θέλετε νὰ τοῦ κάμητε μίαν ἔκπληξιν, εἴπατέ του, ὅτι ὅταν μοῦ ἀφήρεσε τὴν περιουσίαν μου, μοῦ ἀπέδωσε τὴν ὑγείαν!»

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἐμφάνισις τῆς Κλεμεντίνης μὲ τὴν Χριστόπητταν διέκοψε τὴν ἀφήγησιν τῆς Διευθυντρίας, ἥτις ἐπεδόθη εὐθὺς εἰς τὴν διανομὴν τοῦ γλυκίσματος. Ἀλλὰ ταύτης γενομένης μετὰ τῆς μεγίστης ἀκριβείας ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα ἐξηκολούθησε:

— «Θὰ σᾶς διηγηθῶ τὸν βίον μου μὲ ὀλίγας λέξεις . . . πάρετε ἀκόμη ὀλίγον κρασί, πάτερ . . . καὶ ἕνα μπισκότο . . . Δὲν ὑπανδρεύθην, διότι εἶχον τὸν πατέρα μου ἀσθενῆ καὶ γέροντα, καὶ ἔπρεπε νὰ τὸν νοσηλεύσω. Τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του—δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἀπελπισίαν μου — ἔκλεισα τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ἤμην μόνη εἰς τὸν κόσμον, χωρὶς κανὲν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ζωήν, καὶ μὲ μεγάλην ἀνάγκην ἀναπαύσεως. Τώρα πλέον, ἐσκέφθην, ἦλθε καὶ ἡ ἰδική μου σειρὰ νὰ κυττάξω τὴν ὑγείαν μου! Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἔκαμα τίποτε ἄλλο.

Ἤμην ἀπηυδισμένη καὶ ἐνόμιζα ὅτι εἶμαι ἀσθενής, ἀλλὰ καὶ πράγματι κατήντησα ἀσθενὴς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φαρμάκων παντὸς εἴδους, τὰ ὁποῖα κατέπια εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν. Εἶχα καταστῆ μονομανὴς εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὑγείας. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναφέρῃ τις ἐνώπιόν μου νόσημα, χωρὶς νὰ φαντασθῶ ὅτι καὶ ἐγὼ ἔπασχον ἀπὸ τὸ νόσημα ἐκεῖνο. Δι' ἐμὲ τὸ τί θὰ φάγω κάθε ἡμέραν ἦτο ἀνατολικὸν ζήτημα· κάθε χώνευσις ἦτο τραγωδία. Μάλιστα· ἐξήντλησα τὴν ὑπομονὴν δέκα ἰατρῶν. Μετέβαινα κατ' ἔτος ἀπὸ ἰαματικὰ λουτρὰ εἰς ἰαματικὰ λουτρά. Συνεβουλεύθην ἰατροὺς ἐπιστήμονας καὶ μή, φαρμακοποιούς, ἀκόμη δὲ καὶ πνευματιστάς. Ὁ χαρακτήρ μου, ἄλλοτε ἥμερος, κατήντησεν ἀνυπόφορος, καὶ τὸ ἀντελαμβανόμην μόνη μου — ἕως οὗ μίαν ἡμέραν ὁ Ρενωδὲλ μοῦ ἀφήρεσεν ὅλην τὴν περιουσίαν μου, ἐκτὸς ὀλίγων χιλιάδων φράγκων.

Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία μου! Ἔπρεπε νὰ ἐργασθῶ διὰ νὰ μὴ ἀποθάνω τῆς πείνης. Ἀκριβῶς τότε συνέπεσε νὰ πωλῆται τὸ μικρὸν τοῦτο σχολεῖον· μὲ τὰ λείψανα τῆς περιουσίας μου τὸ ἠγόρασα, καὶ ἰδού, ἡ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὰς παιδικὰς καρδίας ἥναψεν εἰς τὴν ἰδικήν μου καρδίαν τὴν φλόγα τῆς μητρικῆς στοργῆς, ἥτις παρ' ὀλίγον εἶχε σβεσθῆ. Καὶ τότε ἐννόησα ὅτι ἤμην δυστυχὴς καὶ πάσχουσα ἐλλείψει ἀσχολίας.

Σήμερον, χωνεύω τὸ ***στυφάδο*** καὶ τὰς τηγανιτὰς πατάτες, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν. Τί λαμπρὰ ὑγιεινὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ κερδίζῃ κανεὶς τὸν ἄρτον του! Ἔπειτα, ἡ συνάφειά μου μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν πτωχῶν μου μαθητριῶν, πόσα διδάγματα θάρρους, καρτερίας καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸ θεῖον θέλημα μοῦ ἔδωκαν! Καὶ ἐγὼ διῆλθον κακὰς ἡμέρας — ἡμέρας στενοχωρίας καὶ στερήσεως, ἀλλ' ἡ φαιδρότης, ἡ αἰσιοδοξία τῶν παιδίων εἶναι μεταδοτική, καὶ τώρα ζῶ ὡς ζοῦν τὰ παιδιά, χωρὶς νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν αὔριον.

— «Σᾶς συγχαίρω, δεσποινίς», εἶπεν ἐγειρόμενος ὁ Ἀββᾶς Μουλέν· «σᾶς συγχαίρω διὰ τὴν θαυμαστὴν τῷ ὄντι θεραπείαν σας. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ χρῆμα δὲν δίδει τὴν ὑγείαν· ἐνίοτε μάλιστα, ὅπως συνέβη καὶ μὲ σᾶς, εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν ὑγείαν . . . Ἐν τούτοις . . . μεταξὺ τῶν πρώην ἐνοριτῶν μου, εἶναι πτωχή τις κόρη δεκατριῶν ἐτῶν, ἀναιμικὴ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμόν· τῆς χρειάζονται τόσα πράγματα ποῦ δὲν ἔχει, ἐλλείψει χρήματος—τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ παλαιὸν κρασί ! . . .»

— «Σᾶς ἐννοῶ, πάτερ μου !» ὑπέλαβε γελῶσα ἡ Δὶς Λατουρνύρ· «ἡ στέρησις δὲν εἶναι ὠφέλιμος δι' ὅλους. Μόνον διὰ τοὺς πρώην πλουσίους! Λοιπόν, αὔριον πλέον θὰ ἦμαι κεφαλαιοῦχος, καὶ . . . μείνατε ἥσυχος . . . ἀπὸ αὔριον ἡ

κόρη αὐτὴ θὰ γνωρίσῃ τὸ παλαιὸν κρασὶ τοῦ Μεντόκ, καὶ τὸ φιλέττο μὲ τὸ αἷμά του... Δώσατέ μου μόνον τὴν διεύθυνσιν τῆς μικρᾶς προστατευομένης σας καὶ μείνατε ἐντελῶς ἥσυχος περὶ αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον. Ἰδοὺ καὶ ἡ ἀπόδειξις διὰ τὸν κ. Ρενωδέλ. Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ πάλιν, πάτερ μου. Καλὴν νύκτα σας».

— «Ἀλλ' ἐπὶ τέλους», ἐμονολόγει ὁ ἀγαθὸς Ἀββᾶς ὅτε εὑρέθη καὶ πάλιν εἰς τὴν ἅμαξαν, «δὲν θὰ εὑρεθῇ ἕνας νὰ εἴπῃ ὅτι τὸν εὐχαριστοῦν αὐτὰ τὰ χρήματα ;...»

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΚΙΛΑ

— *Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν περὶ τῆς Ἁγ. Γραφῆς*. *Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτον*: «Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα, τὸ καθαρὸν καὶ φιλάνθρωπον φῶς τοῦ Θείου Λόγου ἤσκησεν εὐεργετικωτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀνύψωσε καὶ ἐξηυγένισε τὰς ἀνθρωπίνας κοινωνίας». *Ὁ Ἰωάννης Ἄδαμς*: «Ἡ Ἁγία Γραφὴ περιέχει δι' ἐμὲ περισσότερον πλοῦτον φιλοσοφίας ἀπὸ ὅλας τὰς μεγάλας βιβλιοθήκας, ἃς ἐπεσκέφθην κατὰ τὴν ζωήν μου.» *Ὁ Θωμᾶς Τζέφερσον*: «Πάντοτε διεκήρυξα καὶ θὰ διακηρύττω, ὅτι ἡ μετὰ προσοχῆς μελέτη τῆς Ἱερᾶς Βίβλου κάμνει τοὺς ἀνθρώπους καλλιτέρους πολίτας, καλλιτέρους γονεῖς καὶ καλλιτέρους συζύγους.» *Ὁ Ἀνδρέας Τζάκσον*: «Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ὁ βράχος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται ἡ Δημοκρατία μας.» *Ὁ Ἀβραὰμ Λίγκολν*: «Καταγίνομαι τακτικῶς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Βίβλου, καὶ ὁμολογῶ ἀπεριφράστως ὅτι εἶναι τὸ λαμπρότατον βιβλίον, ὅπερ ἐδόθη ποτὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτο διότι τὸ ἔδωκεν ὁ Θεός.» *Ὁ Ὀδυσσεὺς Γκράντ*: «Κρατεῖτε τὴν Ἁγ. Γραφὴν ὡς τὴν ἄγκυραν τῶν ἐλευθεριῶν σας. Ἐγχαράξατε τὰς διδασκαλίας αὐτῆς ἐπὶ τῶν καρδιῶν σας, καὶ ἀκολουθεῖτε αὐτὰς εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν σας. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἱερᾶς Βίβλου χρεωστοῦμεν τὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἐκάμομεν εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὁδηγόν μας εἰς τὸ μέλλον.» *Ὁ Βενιαμὶν Χάρισον*: «Ἐὰν ἠθέλομεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸ Σύνταγμά μας, ἀπὸ τοὺς νόμους μας, ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ζωήν μας πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς, τί θὰ ἀπέμενε πρὸς συγκράτησιν τῆς κοινωνίας;» *Ὁ Γουλιέλμος Μακίνλεϋ*: «Ὅσῳ περισσότερον ἐμβαθύνομεν εἰς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο βιβλίον, καὶ ὅσῳ περισσότερον ἀκολουθοῦμεν τὰς θείας αὐτοῦ διδασκαλίας, τόσῳ καλλίτεροι πολῖται γινόμεθα καὶ τόσῳ εὐγενέστερον θὰ ἦναι τὸ ἐθνικόν μας μέλλον.» *Ὁ Θεόδωρος Ρώζεβελτ*: «Σχεδὸν ὅλοι, ὅσοι διὰ τῆς δράσεώς των προσέθεσαν κἄτι εἰς τὰ κατορθώματα τοῦ ἔθνους ἡμῶν, εἶχον ὡς βάσιν τῆς ζωῆς καὶ δράσεως αὐτῶν τὰς διδασκαλίας τῆς Ἁγ. Γραφῆς.» *Ὁ Γούδρω Οὐΐλσων*: «Ἡ Βίβλος λαλεῖ μὲ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν φωνὴν τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ἐν αὐτῇ ἐκτίθεται ἡ ἀληθεστέρα ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνης πείρας, ἥτις ἐγράφη ποτέ. Ὅσοι δὲ προσέξουν εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ δύναμις καὶ ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἐπιτυχία συνοψίζονται εἰς τὴν ἐντολήν, «Φοβοῦ τὸν Θεὸν καὶ φύλαττε τὰς ἐντολὰς Αὐτοῦ.» *Ὁ Οὐάρρεν Χάρδιγγ*: «Ὁσαιδήποτε μεταβολαὶ καὶ ἂν ἐπέλθωσιν εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ἡ Ἁγία Γραφὴ παραμένει τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἔγκυρον βιβλίον, τὸ ὁποῖον ὁλοὲν ἐξαπλώνει τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὡς ὁ θεόπνευστος φορεὺς τῶν μεγίστων ἀληθειῶν, αἵτινες ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸν κόσμον».

— **Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;** Εἰς ἐρώτημα τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς Νέας Ὑόρκης, «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;» εἷς μὲν χημικὸς ἀπήντησεν· «Εἷς ἄνθρωπος συνήθους ἀναπτύξεως σωματικῆς ζυγίζει 75 χιλιόγραμμα, περιέχει λεύκωμα 1200 ᾠῶν, ἀέριον ἀρκετὸν νὰ γεμίσῃ γαζόμετρον 1200 κυβικῶν μέτρων, καὶ σίδηρον ἱκανὸν νὰ κατασκευασθῶσιν ἐξ αὐτοῦ 4 καρφία, μήκους ἕκαστον 10 ὑφεκατομέτρων, λῖπος ἱκανὸν νὰ κατασκευασθῶσιν 75 κηρία καὶ ἓν καλὸν τεμάχιον σάπωνος. Τὸ φώσφορόν του θὰ ἦτο ἀρκετὸν νὰ παράσχῃ 8,064 κυτία πυρείων. Καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπομονωθῇ τὸ ὑδρογόνον, τὸ ὁποῖον φέρει ἐν ἑαυτῷ, θὰ ἠδύνατο νὰ γεμίσῃ ἀεροστατικὴν σφαῖραν, δυναμένην νὰ ὑψωθῇ ἄνω τῶν νεφῶν. Τὰ λοιπὰ συστατικὰ τοῦ ἀνθρώπου συνίστανται εἰς 6 κοχλιάρια ἅλατος, ἕνα φλυντζανάκι ζακχάρεως καὶ 40 λίτρας ὕδατος».

Αὐτὰ ὁ χημικός. Ὁ δὲ φυσιολόγος ἀπήντησεν εἰς τὸ ἐρώτημα: «Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ζῷον ἔχον 500 μῦς, ἓν δισεκατομμύριον κυττάρων, 200 ὀστᾶ, 16 λίτρας αἵματος, ἑκατοντάδα περίπου μέτρων ἐντέρων καὶ ἑκατομμύριά τινα πόρων».

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος!

— **Ἐνθυμεῖσθε τὴν γυναῖκα τοῦ Λώτ.** Οἱ νεώτεροι περιηγηταὶ ἀπέδειξαν ὅτι εἰς τὴν θέσιν τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ὑπῆρχον ἄλλοτε πόλεις καταστραφεῖσαι διὰ σεισμικῆς καθιζήσεως, καὶ ὅτι ἡ Νεκρα Θάλασσα ἐμπεριέχει πολλὴν ἄσφαλτον, τὸ δὲ ὕδωρ της πολὺ ἅλας. Οἱ ἐν λόγῳ περιηγηταὶ ἀναφέρουσιν ὅτι κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς λίμνης ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ στῆλαι ἅλατος, πάντα δὲ τὰ περὶ τὴν λίμνην ἀντικείμενα ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν καλύπτονται ὑπὸ στρώματος ἅλατος· ὥστε εὐεξήγητον εἶναι τὸ πάθημα τῆς γυναικὸς τοῦ Λώτ, ἥτις στραφεῖσα ὀπίσω κατὰ τὴν φοβερὰν ὥραν τῆς καταστροφῆς, ἵνα ἴδῃ τὰ γινόμενα, καὶ παραμείνασα ὀπίσω τοῦ φεύγοντος συζύγου της, κατεκαλύφθη, ὡς φαίνεται, ὑπὸ ἀφθόνου ἅλατος, ὅπερ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐφέρετο ἐπὶ τῆς καταιγίδος. Ὥστε τὸ πάθημα τῆς γυναικὸς ταύτης, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ὑπεναντίων, δὲν εἶναι μῦθος, ἀλλὰ γεγονός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν συμβουλεύει τοὺς Χριστιανοὺς «νὰ ἐνθυμῶνται τὴν γυναῖκα τοῦ Λώτ» Λουκ. ιζ´ 32.

— **Ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς.** Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικάς, ἡ ὑδρόγειος σφαῖρα κατοικεῖται ὑπὸ **1,117,802,000** ἀνθρώπων. Οὗτοι κατὰ θρησκεύματα διαιροῦνται ὡς ἑξῆς:

Χριστιανοὶ	
Ρωμαιοκαθολικοὶ	301,645,808
Εὐαγγελικοὶ	181,259,655
Ἀνατ. Ὀρθόδοξοι. . . .	125,575,688
Διάφοροι.	31,000,000
Τὸ ὅλον Χριστιανοὶ	639,481,151

Μὴ Χριστιανοὶ	
Κομφουκιανοί, Ταοϊσταὶ. .	310,715,000
Μωαμεθανοὶ	227,549,000
Ἰνδοὶ	215,512,000
Ἀνιμισταὶ	161,272,000
Βουδδισταὶ.	140,047,000
Σιντοϊσταὶ	20,150,000
Ἰουδαῖοι.	15,557,000
Διάφοροι.	87,000,000
Τὸ ὅλον	1,177,802,000

Ὥστε οἱ μὴ Χριστιανοὶ τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας εἶναι ἀκόμη διπλάσιοι σχεδὸν τῶν Χριστιανῶν!

— Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν Ἀμερικανός τις φυσιοδίφης, καταγινόμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν μεταξοσκωλήκων, ἔφερεν ἐξ Εὐρώπης πεταλούδας τινὸς ὀνομαζομένας κοινῶς «Τσιγγανοπεταλούδας» (gipsy-moths). Δυστυχῶς μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέφυγον ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ φυσιοδίφου καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν τόσον τρομακτικῶς καὶ ἔγειναν τοιαύτη μάστιξ τῆς γεωργίας, ὥστε ἐντὸς δέκα ἐτῶν, εἰς μόνην τὴν Πολιτείαν τῆς Μασσαχουσέττης ἡ Κυβέρνησις ἐδαπάνησε 6,000,000 φρ. διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς μάστιγος ταύτης. Βραδύτερον τὸ κακὸν ἐξηπλώθη καὶ εἰς παρακειμένας Πολιτείας ἕως οὗ ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνησις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἠναγκάσθη νὰ ψηφίσῃ ἐτησίαν δαπάνην 1,250,000 δολλαρίων πρὸς γενικὴν καταπολέμησιν αὐτοῦ. Ὁποῖα φοβερὰ ἀποτελέσματα ἐκ μιᾶς ἀπροσεξίας ἑνὸς φυσιοδίφου! Ὁμοίως ἐκ μιᾶς ἀμελείας ἢ ἀπερισκεψίας ἢ ἐλαφρότητος δύναται νὰ πηγάσῃ ἀνυπολόγιστος ἠθικὴ ζημία. Πόσον σοφὴ ἡ παροιμία τοῦ Ἄγγλου φιλοσόφου: «Σπεῖρε πρᾶξιν, καὶ θὰ θερίσῃς ἕξιν—σπεῖρε ἕξιν καὶ θὰ θερίσῃς ὁλόκληρον πορείαν ζωῆς!».